

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 6 / 2017

číslo 6

Úvahy
o svobodě

Ctnosti

Ludvík Lazar
Zamenhof

Studijní cesta
po unitářských
sborech v USA

První rok
Unitářské
akademie

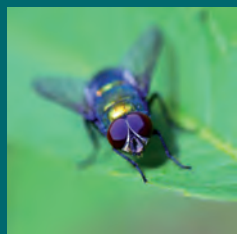
Spolupráce se
zahraničními
unitářskými
teologickými
školami

Sdílení světla
2017

Z Liberecké
obce unitářů

Svoboda
Protiklady

Držíte v rukou nové číslo unitářského časopisu Tvůrčí život, jehož hlavními tématy jsou svoboda a protiklady. Je třeba říci, že tyto dva pojmy k sobě nebyly vybrány náhodně. Souvisí spolu, navzájem se doplňují a svým způsobem vlastně jeden bez druhého nemůže existovat.

Co nám tedy tato témata mohou do života dát? Inu, v první řadě poučení – třeba v tom, že svoboda zároveň znamená zodpovědnost. Ano, tu zodpovědnost, která nám běžně připomíná spíš nesvobodu, že? Pod zodpovědnostmi si představujeme něco, co prostě musíme, například udělat, a navíc se nám do toho vůbec nechce... Ale jak si budete moci přecíst, je to ve skutečnosti tak trochu obráceně. Právě svoboda je zodpovědnost.

Což mě přivádí k myšlence, že bez takových paradoxů a zdánlivých či skutečných protikladů se pořádně neheme z místa. V životě se setkáváme s mnohými podobnými, jako je spojení zodpovědnosti a svobody, například že bez černé není bílé a bez neděle všední den, bez dne noc a bez protikladů harmonie.

Díky protikladům můžeme vnímat, protože umožňují různost. Nejen vizuální, jako zmíněná černá – bílá, ale různost obecně, třeba chlad a teplo. A jen zjemněná škála smyslů pak utváří daleko pestřejší mapu uvnitř naší mysli, která nám říká něco o tom, jaký je svět všude okolo nás.

Svoboda má jako svůj protiklad nesvobodu, kterou však můžeme popsat i jinými slovy, například zjetí, omezení nebo uzavření. Všimněte si, že „omezenost“ často vnímáme jako nevzdělanost (v obecném slova smyslu, nikoli v tom školním), čili přesněji nepoznání. Podobným způsobem s tímto opakem poznání také nezřídka spojujeme termín „uzavřenost“ (například v myšlení, dogmatismus) a pochopitelně poznání máme tendenci spojovat s otevřeností myšlení.

A vy, čtenáři, teď máte svobodnou možnost otevřít toto nové číslo Tvůrčího života a začíst se do některých zajímavých článků, které na vás uvnitř čekají.

Vlastimil Krejčí

OBSAH

1	Editorial
3	ŽIVÉ TÉMA: SVOBODA
3	Malá úvaha o svobodě (<i>Vlastimil Krejčí</i>)
7	Svoboda (<i>Jana Farrington</i>)
11	STUDIE, ZAMYŠLENÍ: PROTIKLADY
11	Až bude tma nejhlubší (<i>Marika Jana Mariewicz</i>)
14	Ctnosti (<i>Kateřina Gruberová</i>)
19	DUCHOVNÍ ROZHLÉDNUTÍ
19	Esperanto, hilelismus a homaranismus. Tři projekty L. L. Zamenhofa (<i>Petr Chrdle</i>)
28	Letem unitářským světem aneb Reportáž z bleskové studijní návštěvy amerických unitářů (<i>Petr Samojský</i>)
35	KALEIDOSKOP
35	Unitářská akademie v roce 1 (<i>Michal Kohout</i>)
38	Learning Scope Symposium v Chicagu a možnosti spolupráce Unitářské akademie s americkými unitářskými vysokými školami (<i>Kristýna Ledererová Kolajová</i>)
44	Podzimní retreat EUU (<i>Mark Shiels</i>)
46	Sdílení světla 2. prosince 2017 (<i>Lucie Hrabánková</i>)
50	ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY
50	Závěr roku 2017 v Přístavu Unitaria Liberec (<i>Karolina Sofia Pavala, Jaroslava Smrkovská, Eva Nejedlová</i>)
54	DĚTSKÉ STRÁNKY
54	Protiklady (<i>Milena Hosenseidlová</i>)

Malá úvaha o svobodě

Vlastimil Krejčí

Nikdy jsem nemyslel, že by svoboda člověka spočívala v tom, aby dělal, co chce, nýbrž spíš v tom, aby nikdy nedělal, co nechce.

JEAN JACQUES ROUSSEAU

Jsme svobodní, když nás něco nebo někdo omezuje, ale my to nevnímáme? (Obr. © AnnaOm | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Když si řekneme slovo svoboda, nejprve se nám vybaví asi představa svobody od nějakého útlatku zvenčí. Ten může být ztělesněn někým, kdo nás omezuje, a my nemůžeme dělat, co bychom chtěli. Nemusí to být jeden člověk, může to být několik lidí. Původcem útlatku může dokonce být nehmátatelná věc – nějaká instituce, čím zamlženější, tím třeba i hrozivější. A svoboda potom je, když na nás takový tlak nepůsobí, naopak cítíme, že můžeme cokoli dělat, říkat, cítit bez nějakého vnějšího omezování.

Ale co když nás někdo nebo něco omezuje a my to jenom nevnímáme? Je to svoboda? Svým způsobem bychom v této situaci mohli říct – cítíme se svobodni. Ovšem to, že jsme nějak omezeni ve svém vnímání a svobodně se cítíme až díky tomu, je to svoboda?

Narážím na to, že omezování můžeme být nejen zvnějšku. A dokonce si myslím, že vůbec nejsilnější osobou, která nás ve svobodě může omezovat, jsme my sami. Pokud jsme vláčeni svými instinkty, okamžitými podněty, emocemi nebo myšlenkami, které v nás vyvstanou, je to otroctví. Otročení našim vnitřním podnětům.

Tento vnitřní nepřítel naší svobody je asi nejzákladnější. Dokáže se totiž krásně maskovat za naše vlastní hodnoty a podsouvat nám, že TOHLE je vlastně ta svobodná volba. Mám s touto taktikou osobní zkušenost – když jsem kouřil. Kouřil jsem dlouho a v některých obdobích docela hodně. A pokaždé, když jsem dospěl k názoru, že to už dělat nechci (ať už ze zdravotního hlediska, společenského, z hlediska mé osobní svobody – to je jedno), když jsem se

chystal učinit rozhodující krok a nekouřit, cosi se ve mě ozvalo a použilo to přesně tento postup. Nebudu se přece omezovat, kouření není tak škodlivé, jak se tvrdí. Zapálit si jen tak jednu pro radost, to je přece TVÁ SVOBODNÁ VOLBA! To je ta pravá svoboda, ne si to odpírat...

Se závislostmi obecně to tak chodí. Náš vnitřní uzurpátor se často schovává a my ani nevnímáme, že jsme otročeni. Cosi nás omezuje, ale my to nevnímáme. Až do doby, než si toho všimneme... Například u mě s cukrem. „Tak si prostě osladím to kafe, ne? A dám si zákusek, o čem by ten život byl přece. A tu oslazenou limonádu taky můžu. Že mám za dva roky o dvacet kilo víc? A ejhle...”

Když jsem byl ještě úplně malý a začali mě učit jezdit na kole, byli jsme s rodiči v parku.

Snažili se mě nějak pobídnout. Nakonec jsem se rozjel. Byl to skvělý pocit. Ovšem až do okamžiku, kdy jsem dorazil na místo, kde se cesta rozdvojovala. Sakryš! Doteď šlo všechno hladce. Jel jsem, ale jen rovně... A teď nějaká rozdvojka. Nalevo, nebo napravo? Rodiče na mě křičeli „zatoč!“, „zatoč!“. Ale kam? Nedokázal jsem ani zatočit, ani se rozhodnout. Nutně to tedy muselo dopadnout tak, jak to dopadlo – nárazem do stromu, který stál přesně v místě, kde se cesta rozdvojovala...

Svoboda je poznaná nutnost, jako by mě Spinoza sledoval.

Jak to ale myslel? Upozorňuje, že výraz svoboda je odvozen od slova osvobozený. Aby se tedy mohl člověk rozhodovat svobodně, musí být svobodný. Musí být osvobozený od všeho,

„Svobodné rozhodnutí je správné rozhodnutí. Jinými slovy: Svoboda je poznaná nutnost.“

(Obr. © Marcoandrade | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Co je štěstí? Muška jenom zlatá...

(Obr. © Weblogiq | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

co by mu bránilo ve svobodném rozhodování. A co člověku brání ve svobodném rozhodování? Emoce, pudy, nemoci, nevědomost... Aby se člověk mohl rozhodovat svobodně, nesmí ho ovládat vlastní ctižádost, nenávisť, egoismus, negativní touhy a podobně. Svobodné rozhodnutí je správné rozhodnutí. Jinými slovy: Svoboda je poznána nutností.¹

Zajímavá úvaha, ale můžeme pozorovat i opak: jednoho dne nás při naší nesvobodě a omezeních mohou zaskočit pochybnosti. A pak může dojít k tomu, na co poukazuje Erasmus Kohák: že pocit nesvobody vyvstává teprve tehdy, když zapochybujeme a chceme jít vlastní cestou. Pak narážíme: poznáváme nutnost ne jako svobodu, nýbrž jako omezení. Hmm...

Svoboda je záluďný pojem...

Co je ale důležité: uvědomit si, že existuje svoboda, která je nad filozofickými úvahami. Hluboká vnitřní svoboda naší duše. Vyžaduje úsilí, ale za každou svobodu, i za tu vnější je nutné bojovat, natož za tu vnitřní.

S mírou prožívané svobody v našich životech také souvisí míra prožívaného štěstí. Nejsou to totožné veličiny, ale jsou poměrně dost provázané. Nesvobodný člověk neprožívá štěstí a bytostně nešťastný člověk neprožívá svobodu. Trpí, tedy je omezován. Pocity svobody a štěstí jsou prostě určitým způsobem propojeny. Co to ale je, štěstí? „Co je štěstí? Muška jenom zlatá...“² Tenhle verš známe asi všichni. Mimo-

chodem, báseň Adolfa Heyduka, z níž pochází, pokračuje dost pesimisticky a má takový otevřený konec, aby nevzněla totálně tragicky.

Je to poměrně pochopitelné, protože štěstí, takové to běžné lidské štěstí, je velmi pomíjivé. Navíc to, co kdo považuje za štěstí, je hodně relativní. Pro někoho je štěstí vyhrát miliony v loterii, pro někoho jiného ta samá příhoda může naopak představovat hrůzu. „Štěstí – to je když spotřebiče fungují a děti spí,“ řekl lakonicky jeden otec. Ano, často můžeme za štěstí považovat úlevu od něčeho vnějšího (opět!), co nás omezovalo a nyní si můžeme svobodně vydechnout.

Nebo naopak, něco či někdo zvenčí nám může pocity štěstí navodit. Můžeme se cítit šťastni v přítomnosti nějakého konkrétního člověka. Můžeme se cítit šťastni z nějaké události. Ze získání nějaké věci, ať už hmotné, či nehmotné – třeba můžeme dokončit studia a získat nějaký titul. Nebo vyhrát sportovní utkání. Samozřejmě, když ten konkrétní člověk odejde, změní se, nebo se změní náš vzájemný vztah, pocity štěstí jsou pryč. Když nějakou věc pomíneme nebo něčeho nedosáhneme, štěstí není. Místo něj prožíváme jiné emoce. A těch je celá škála, nejen smutek nebo splín, které vnímáme jako opaky štěstí. Pokud objekt (osoba, věc, status, místo, informace – cokoli, co nám navozovalo štěstí) zmizí, změní se nebo se promění náš vztah k němu, může místo štěstí nastoupit frustrace, pocit prázdnoty, vztek, hněv...

Všimněme si, že takové emoce jsou omezující. Jako by nás uzavíraly do neviditelné klece. Jsou zdrojem nesvobody... Kdežto pocit štěstí nás naplňuje též pocitem určité volnosti, svobody. A stejně jako u svobody, také u štěstí nemusí jít o vnější podněty, které nám ho navozují. Když pozorujeme své pocity, vždy zjistíme, že jsou někde uvnitř nás. A hluboko v nás můžeme najít také jejich zdroje. Ten nejhlubší pocit štěstí může přijít právě prostřednictvím hloubky naší duše. Bez toho, že bychom potřebovali nějaký podnět zvenčí. Bez toho, že bychom navěšovali své chtění a lpění na vnější věci nebo osoby a podmiňovali vlastní štěstí vnějším faktorem.

Štěstí zvenčí je vratké a pomíjivé. Co budeme dělat, až vnější objekt přestane naše štěstí

1 Benedikt Spinoza, *Etika*, Praha: Dybbuk 2001.

2 Adolf Heyduk, *Dědův odkaz*, Praha: J. Otto 1923.

oživovat? Nejdřív budeme truchlit, a pak se začneme ohlížet po nějakém jiném objektu, který nám onen pocit přinese. Ale ten také nebude věčný. Celý proces budeme pořád opakovat, abychom štěstí dosáhli. Na takovém kolotoči je založena celá naše konzumní společnost. Každou chvíli si musíme pořídit, nejlépe koupit, něco nového – pak budeme žít šťastně. Už to zašlo tak daleko, že ani nemusíme mít peníze – spousta obchodníků se nám snaží podstrčit zboží nebo služby, i když za ně nemáme čím zaplatit! V akci, ve slevě, s půjčkou bez navýšení, nemáte na první splátku? Nevadí, začnete splácet až po Vánocích...

Stále dokola: mám pocit štěstí, už mě přešel, ejhle, tady mají tohle, to je úplně super, takže znovu, další věc a další – namísto toho, abychom se zastavili a prožívali vlastní život. Ty nejlepší věci v životě jsou totiž zdarma... Konzumní princip nikam nevede, dochází pouze k tomu, že nahrazujeme věčnost opakováním!

Jak to často může dopadnout se lpěním nebo bažením po nějaké věci, pěkně ukazuje historka ze starověké Indie o opici a muži s košem.

Postarší muž šel z jedné vesnice do jiné na trh a nesl proutěný koš. Ten koš měl víko a byl zavřený. Muž byl již trochu unavený a krátce si zdířil ve stínu pod stromem. Koš měl položený vedle sebe a ten přitáhl pozornost jedné opice, která měla velkou chuť na něco sladkého. Už dlouho měla strašnou chuť na něco sladkého. A ten spící muž, hle, tam dole, má proutěný koš! To je ten samý koš, ve kterém nosívali lidé na trh plástve medu!

V opici se spustila touha zmocnit se obsahu toho koše. Sledovala chvíli z koruny stromu, co

se děje. Muž se stále nehýbal a spal. A v tom koši, tam jsou docela určité plástve medu! Opice sbírala odvalu, ale jak v ní rostlo chtění, přemohlo veškerou bázeň. Vlastně její chtění zvítězilo nad vším. Úplně ji ovládlo. Už nemyslela na nic jiného než na to, že v koši je plástev medu a že ji musí dostat. Žádná jiná alternativa ji nenapadla, žádná jiná myšlenka, jen to chtění. Touha byla totální. Opice opatrně slezla ze stromu a schovávala se za jeho kmen, aby ji muž neuvídl, kdyby se probudil. Už byla neuvěřitelně blízko! Teď jen otevřu koš a plástev medu je moje!

Otevřela koš – a z něj na ní vyskočil had.

Přílišné chtění nás může i zabít.

Jakmile nás takto přemůže a pohltí, úplně nás zotročí a jediným zdrojem našeho štěstí se stane nějaký prelud, pro který zapomeneme na vše. Ano, je to trochu přehnané, ale i takto totální stav může někoho postihnout. A mezi námi – stále dokola se opakující menší záchvaty chtění, o kterých jsme mluvili před chvílí – není to vlastně totéž? Prostě je snazší opakovat něco, co znám, i když vím, že to přináší jen náhražku štěstí. A je těžké se vzdát něčeho tak slibného!

Existují dva způsoby, jak se lze něčeho „vzdát“ nebo od něčeho „upustit“. V prvním případě se vzdáme lpění. Ve druhém se vzdáme, protože máme těžkosti či jsme zklamaní a už neuneseme tíhu dané situace. Ale vzdát to a vzdát se lpění – to je veliký rozdíl. Rozhoduje o tom, co nám vnitřní svobodu a štěstí buď přinese, nebo sebere.

Kdo je vnitřně silný a otevřený, ten „se nevzdává“, vzdá se pouze žádostivosti a lpění – a díky tomu získá svobodu a důvěru v sebe sama. Může nalézt skutečné vnitřní štěstí.

Svoboda

Jana Farrington

Volá mi kamarád a říká: Napíšeš mi pár stránek na téma svoboda? Říkám si, že to je hračka, svoboda je moderní slovo, které slyšíme dnes a denně skloňovat ve všech pádech i číslech, ve spojení s časem minulým, přítomným i budoucím. Jasně, odpovídám, zkusím to a myslím, že mě to bude i bavit.

„Schválně se zkuste zamyslet. V klidu si sedněte, dejte si kávu nebo čaj a definujte si svůj pocit svobody. Co to pro vás znamená?“

(Obr. © Peshkova | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Sedím a přemýšlím. První večer, druhý večer... pátý večer... Nechce se mi nic psát. Chci mít hezký večer, a ne sedět a psát. Chodím do práce a večer chci mít klid. Nechci věnovat svoji svobodu. Ale na druhou stranu mě téma fakt láká a slib je slib a kamarád za to stojí, takže hurá do toho a ono to nějak půjde.

Když jsem nedávno psala absolventskou práci, řekli mi, abych si nejdřív ze všeho definovala téma a cíl. Takže desátý večer sedím a přemýšlím, konkrétně nad tím, co je to svoboda, a nakonec si říkám, že tématem i cílem práce může být vlastně svoboda jako taková. Co to je svoboda? Kde se bere? Kde je? Jak ji vnímáme? Jak se její vnímání mění v čase? V čase obecném i čase života jedince. A je obecná svoboda jiná než svoboda jedince? Co se svobodou souvisí? Kdo je za ni zodpovědný? Kdo ji tvoří? A jak? Musíme být zodpovědní, když chceme být svobodní? A za co jsme zodpovědní? A kdo je vlastně svobodný? Za jakých podmínek? Otázek je

tisíc a jedna a odpovědí na ně je tolik, kolik je na světě lidí.

Vždycky jsem myslela, že chci být svobodná. Ale když se zamyslím, zjišťuji, že vlastně nevím, co tím myslím. Schválně se zkuste zamyslet. V klidu si sedněte, dejte si kávu nebo čaj a definujte si svůj pocit svobody. Co to pro vás znamená? Člověk si totiž myslí, že ví, po čem touží a že po svobodě touží všichni a pro všechny je víceméně stejná. Ale určitě to tak není.

Sama jsem dospěla k závěru, že svoboda je nekonečné množství. Vždy, když chci mít ve věcech jasno, snažím si představit situaci z různých úhlů pohledu. Tentokrát jsem si tedy představila, že jsem starý pán, malá holčička, tloustnoucí modelka, invalida na vozíku, manželka despota, depresivní básník, matka tří malých dětí, chudá studentka, princezna Diana... A najednou mi přišlo, že pro starého pána je svoboda, když vyjde schody a nezadýchá se, pro malou holčičku, když si může pořídit kotě

„Najednou mi přišlo, že pro starého pána je svoboda, když vyjde schody a nezahládá se, pro malou holčičku, když si může pořídit kotě a maminka jí ho po příchodu domů nevyhodí z bytu. Když si modelka může dát bez výčitek lízátko, invalida se vlastní silou ocitne na Sněžce...“ (Foto převzato z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:02015_1517_Krakauer_Advent-Jahrmarkt.JPG.)

a maminka jí ho po příchodu domů nevyhodí z bytu. Když si modelka může dát bez výčitek lízátko, invalida se vlastní silou ocitne na Sněžce, manželka despoty si v televizi pustí Ordinaci místo fotbalu, depresivní básník by byl svobodný, kdyby viděl svět růžovými brýlemi a život mu přinášel radost. Pro matku malých dětí je svobodou chvíle ticha, pro chudou studentku je to cesta do Berlína a lady Di chtěla žít bez všudypřítomných fotografií.

Takže co je vlastně svoboda? Je svoboda touha po dostatku toho, čeho máme nedostatek? Touha po tom, co je v ohrožení? Myslím, že by to mohla být jedna z definic svobody. Pak, když se na ni podíváme z tohoto úhlu, nutně dojdeme k závěru, že je svoboda absolutně relativní pojem – proměnná, která je závislá na okolním světě, celospolečenských, ale i individuálních potřebách a hodnotových žebříčcích.

Osobně si myslím, že se naše (minimálně západoevropské) myšlení za poslední generace

hodně soustředí na osobní svobody, kterým dáváme maximální hodnotu a převyšují svobodu obecnou. Myslím, že je to tím, že obecnou svobodu si už nějakou chvíli nemusíme hájit, že ubylo obav a strachu. Lidé se dnes nebojí, lidé jenom chtějí. Dříve pocítovali strach jako celá společnost – báli se bouřky (bohů), malé úrody, napadení sousedním kmenem, později panovníka či vlády a svobodou jim pak byla hlavně absence strachu z nadpřirozena nebo absolutní moci. Dnešní definice svobody by se dala formulovat spíše jako individuální touha po něčem. Když zobecním výše napsané, jsme u popisu „novodobé“ svobody, kterou je svoboda pohybu, názorová svoboda (jak na styl oblékání, tak na to, s kým trávíme čas a nakonec i svůj život), sexuální svoboda, náboženská svoboda, mravní svoboda a tak dále.

Tím se dostáváme k dalšímu slovu, které je se svobodou absolutně spjato, a to je slovo zodpovědnost. Protože když téma svoboda zjednodušíme a vypustíme z něj položku zod-

povědnost, dostaneme se k tomu, že by si vlastně každý mohl dělat, co chce. Ale tak to není. Proč? Protože jsme zodpovědní. Ale vůči komu cítíme odpovědnost? Podle mě je odpověď na tuto otázku stejně rozmanitá jako odpověď na to, co je svoboda. Myslím, že každý z nás cítí odpovědnost vůči něčemu nebo někomu jinému. Odpovědnost vůči společnosti, historickým hrdinům, odpovědnost za děti, rodiče, prarodiče. Někdo je zodpovědný prostě proto, aby ho netrápilo špatné svědomí.

Já například vždycky dojdou k závěru, že moje touha po svobodě je naprosto sobecká, a kdyby mi bylo dobře, ublíží to ostatním členům rodiny. Takže se dostáváme ke starému dobrému úsloví „svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého“.

Svoboda je spjatá ještě s jedním tématem a to je vzdělání, zkušenosti nebo možná by se dalo říci poznání. Poznání jako takové totiž získáváme zkušeností a vzděláním. Jak už bylo řečeno, svoboda byla dříve chápána jako absence strachu. Ten se postupně vytrácel, neboť

lidé objevovali svět a jeho zákonitosti. Přestali se bát bohů, kteří na ně sesílali pohromy, a zjistili, že kruté mrazy či ničivé ohně nemají s bohy nic společného. Svoboda se tak postupem času změnila v již zmíněnou touhu po něčem. Nicméně poslední dobou se pro některé lidi svoboda opět stává přítelkyní strachu, a to opět strachu z neznámého. Lidé mají pocit, že jim jejich svobodu někdo vezme. Bojí se však nejen ti, kteří nemají dostatek zkušeností, ale i ti, kteří jich mají naopak hodně. Každý z nich se ale bojí někoho jiného. Paradoxní je, že před těmi, kterých se bojí jedni, je mají ochránit ti, kterých se bojí ti druzí.

Nejen díky tomu, že různé vrstvy společnosti mají různý přístup k informacím a rozdílný rozhled, ale i vzhledem k tomu, že v dnešních dnech je svoboda o tom, že jako individua něco chceme, často se lidé dostávají do střetů o to, čím svoboda je „lepší“. Touha po svobodě nás jednotlivců pak zapříchňuje až radikální rozdělení společnosti. Momentálně se o svobodě živě diskutuje v souvislosti s ožehavými tématy, ja-

„Každá svoboda něco stojí, každá má jinou hodnotu. Gay bude bojovat za možnost adopce dítěte zcela pochopitelně víc než moje babička.“ (Foto převzato z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gay_couple_with_a_baby.jpg.)

kými jsou domácí porody, protikuřácký zákon, očkování dětí, adopce dětí páry stejného pohlaví, parkovací zóny a podobně. Každá svoboda něco stojí, každá má jinou hodnotu. Nejen sama o sobě, ale opět pro každého jednoho z nás. Gay bude bojovat za možnost adopce dítěte zcela pochopitelně víc než moje babička. Boj za svobodu není vůbec lehký, nicméně se mi zdá, že je stále lehčí a lehčí a že si lidé přestávají uvědomovat ono již zmíněné pravidlo, které v originále zní méně honosně, a to: „Tvoje svoboda máchat rukama končí tam, kde začíná nos někoho jiného.“

Kde se touha po svobodě bere? Určitě se dá formovat působením vnějších vlivů. Někdo například svobodu vnímá jako možnost vychovat svoje děti v pravdě a předat jim správné hodnoty. Vychovat je tak, aby měly schopnost se samostatně a kriticky rozhodnout a aby tak měly nastavenou svoji mysl. Čím víc je člověk nesvobodný vnitřně, tím méně snáší, je schopen respektovat a žít svobodu vnější. Ale ruku v ruce s tím musí jít fakt, že společnost, ve které děti vyrůstají, musí být natolik svobodná, aby je za pravdu neodsoudila. Proto ve společnostech s totalitními a diktátorskými režimy dochází k obrácenému modelu. V podstatě se asi všichni rodíme s potřebou jakési svobody, ale ve spoustě z nás byla tato touha umlčována a zašlapávána. Dodnes si tak neseme následky doby, ve které jsme vyrůstali a bohužel, jak se ukázalo na posledních volbách, hned tak se něco nezmění. Raději se tedy svobody vzdáme, než abychom se stali odpovědnými za život svůj i budoucích generací.

Svoboda je tak vlastně rozdíl mezi slovem muset a moci. Ve svobodném světě si svou cestu můžeme vybrat. Může být trnitá, klikatá, může být rovná, hladká, úzká či široká, může být z kopce nebo do kopce, může nám přinést dobro i zlo, ale hlavní na tom je, že je to NAŠE cesta! Svoboda je o právu volby. Je to každodenní rozhodování o přijímání toho, co chci, a odmítání toho, co nepotřebuji. Někdy je rozhodnutí těžké. Nevíme, co nás čeká, ale rozhodnutí je přesto na nás.

A kde se svoboda skrývá? Svoboda je základní pud, který najdeme i v říši zvířat. Všichni jsme zažili divoké šelmy, které chodí od mříže k mříži s prázdným pohledem. Svoboda je stav mysli, s jehož základem se už rodíme. Výchovou ho lze formovat, ale ne zcela umlčet. Převzít zodpovědnost za své myšlení a jednání je důležitý krok ke svobodě. Svoboda je pravda, protože svoboda znamená jednat tak, jak myslím a jak se cítím být sám sebou. Proto jedině svobodný člověk může být zcela šťastný. Když je mysl svobodná, nespoutá ji žádný režim, peníze, nemoc, mříže, komplexy, partneři nebo šéfové. Míra toho, jak svobodně se cítíme, je tak vlastně jen a jen na nás. Bohužel lidé, kteří jsou ve své mysli příliš svobodní, jsou často společností považováni za výstřední. Já mám ale podezření, že někdy většinová společnost těmto výstředním lidem jejich svobodu tajně závidí.

Ať je to se svobodou, jak chce, čekají nás teď krušné chvíle a musíme doufat, jakkoliv je nám to „proti srsti“, že si budeme moci stále udržet standard definice svobody jako individuální touhy po něčem, a ne se vracet k definici svobody jako obecného překonání strachu z něčeho.

Až bude tma nejhlubší

Marika Jana Mariewicz

*„Poslední list se třese na platanu,
neboť on dobře ví, že co je bez chvění, není pevné.“*

VLADIMÍR HOLAN

My lidé máme silnou tendenci vnímat především to, jak se svět jeví na povrchu. Pokud se nám něco jeví jako žádoucí, označujeme to za dobré. Co se nám jeví nežádoucí, je špatné a nemá to tu co dělat, je třeba se toho co nejrychleji zbavit.

Patrně se asi většina lidí shodne, že fenomén jako například síla, ať už se projevuje skrze jakoukoliv konkrétní formu (fyzickou danost, charakterovou vlastnost a schopnosti z ní pramenící – odvaha, akceschopnost, rozhodnost, dobrý výkon a podobně), je nanejvýš žádoucí. Nikdy jsme nevzhlíželi ke slabochům. Už jako děti jsme byli vnímaví k archetypu Hrdiny, který má v lidském životě oprávněné a nezastupitelné místo. Čím je ale ve skutečnosti tento hrdi-

na? Odkud pramení jeho síla? Je tato síla tím, čím myslíme, že je?

Zdá se, že podobné otázky si v životě příliš neklademe; je to přece tak jednoduché. Síla je opakem slabosti! A tedy v duchu Sládkovy strofy „Silen buď a nepovol“ bez ohledu na to, jací skutečně jsme, se tedy téměř vždy navenek prezentujeme v oné „silné“ pozici povzbuzování stejně „bezchybnými“ partáky: „To ustojíš“, „To musíš dát“, „Přece nejsi žádnéj salát“... A tak to dáváme, dáváme góly, skórujeme, jsme dokonalí, zábavní a super. Do té doby, než to přestane fungovat. A ono to přestane fungovat. Náš systém, bez ohledu na to, jak bychom chtěli vypadat, je na rozdíl od nás opravdu dokonalý a ví, že čeho je moc, toho je příliš. Proto jsou tu lidé

„Nikdy jsme nevzhlíželi ke slabochům. Už jako děti jsme byli vnímaví k archetypu Hrdiny, který má v lidském životě oprávněné a nezastupitelné místo. Čím je ale ve skutečnosti tento hrdina? Odkud pramení jeho síla? Je tato síla tím, čím myslíme, že je?“ (Obr. © Alphaspirit | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

závislí na psychofarmakách, jiní mají „syndrom vyhoření“, těžké deprese, z dalších se stávají alkoholicí nebo prostě jen chodící stíny. Když říkám, že je náš systém dokonalý, myslím to tak, jenže my jeho Inteligenci ignorujeme. On nám totiž včas rozličnými způsoby dává vědět, co a jak, ale my těmto signálům jaksi nedokážeme či nechceme rozumět.

Když nás nepříjemné pocity, vjemy či těžko snesitelné emoce (úzkost, smutek...) informují o tom, že něco není v pořádku, spouští se proces myšlenkového hledání co nejrychlejšího způsobu „odstranění problému“. Zapneme televizi, „lognem se na fejsbůk“, sníme tři tabulky „fialové krávy“, eventuálně zjistíme, že přece máme na stole horu práce. My lidé nejsme hledači příčin, nýbrž pragmatici každodennosti. Dokud něco alespoň trochu uspokojivě funguje, spokojujeme se s danými podmínkami a příliš o tom nedumáme, nebo se pokoušíme ospravedlnit pár nuznými myšlenkami cokoliv, co hodláme nadále dělat proto, že nám tak velí podvědomý strach, že bychom mohli uvidět, jak se to s námi doopravdy má.

Nechceme vidět. A nejméně to, že i při všech bohorovných představách o naší dokonalosti jsme slabí, nedostateční, plní pocitů vlastní méněcennosti, studu, sebeopovržení, bolesti a především obrovského strachu. Nechceme vědět, že pod námi desetiletí budovanou haciendou s pečlivě natřenými parapety je zatuchlý,

vlhký sklep. Že naše „cool image“ je pouze slámou vycpaným strašákem, který má odehnat naše oprávněné pochybnosti a znamení, že to, co děláme, čím si myslíme, že jsme, je jenom iluze. Hra naší mysli.

Prostě nepřicházíme včas na to, že největší a snad jedinou skutečnou lidskou slabostí je si své slabosti nepřiznat, zakopat je někde pod koberec, aby nebyly vidět, především námi samotnými. Zůstává nám příliš dlouho tajemstvím, že právě naše slabosti a nedostatky jsou jedinečnou výzvou k našemu růstu a cestou ke skutečné, ryzí síle. Odysseus se nestal hrdinou díky svým triumfům v Troji, ale díky desetiletému bloudění po moři. Vyrážel s pompou a šesti sty čtyřiceti vojáky, ale do svého cíle, na rodnou Ithaku, se vrátil jediný přeživší a na pokraji sil. Poznal více než důvěrně neúspěch, slabost, pochyby, ztrátu víry a odvahy, a přesto (nebo právě proto?) dosáhl cíle a stal se hrdinou. Víte, jak zní v překladu jeho jméno? „Syn bolesti“.

*Ježíš byl pouhý námořník
Když přecházel vodní hladinou
A trávil mnoho času pozorováním
Ze své osamělé dřevěné věže
Ale když najisto věděl
Že jenom topící jej mohou spatřit
Řekl: Necht' všichni lidé jsou námořníky
Dokud je moře neosvobodí*

(Leonard Cohen)

„Odysseus se nestal hrdinou díky svým triumfům v Troji, ale díky desetiletému bloudění po moři.“
(Obr. převzat z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Furtwaengler1924009.jpg>.)

„Právě v takovýchto obdobích chtě nechtě prostě musíme vzít za kliku a vstoupit do onoho vlhkého, zatuchlého sklepa pod naším domem, v němž jsme se snad až příliš zabydleli.“

(Obr. © Harydom | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

V každém z nás jsou hrdinové, ti skuteční. Jen jsme se ještě možná nevydali na cestu, neodrazili od pseudojistot pevniny na širé moře. A ano – všichni jsme také synové a dcery bolesti. Nelze dosáhnout síly vlastní celistvosti a seberealizace bez toho, že bychom prošli jistým utrpením a temnotou duše. Nelze projevit svoji sílu ve světě a bojovat tak svůj „dobrý boj“, pokud jej nevybojujeme uvnitř sebe sama. To je možná důvod, proč do našeho života přicházejí krize.

Krize neznamená pouze nesnáze, bolest či utrpení. Slovo krize má původ v řečtině – krino znamená vybírat, posuzovat, rozhodovat se. Vyjadřuje rozhodnou chvíli nebo dobu. Krize je tedy víc než cokoliv jiného pro nás vždy velkou šancí. Časem, byť často velmi bolestným, kdy jsme doslova nuceni k přehodnocení našeho stávajícího života, směřování a priorit a ke krokům vedoucím k zásadní změně. Časem, kdy jsme konfrontováni se sebou samými a často ani tak nejde o konfrontaci s našimi silnými stránkami, ale naopak s naší odvrácenou stranou, s naším stínem. Právě v takovýchto obdobích chtě nechtě prostě musíme vzít za kliku a vstoupit do onoho vlhkého, zatuchlého sklepa pod naším domem, v němž jsme se snad až příliš zabydleli. Zabydleli tak, že aniž bychom si to byli uvědomovali, stalo se z našeho útulného domova vězení. Život nám prostřednictvím krize nabízí otevřené dveře, kterými lze vyjít ven.

„Ven? Vždyť vcházím do odporného, špinavého a temného sklepení!“, křičí to zoufale v nás. Ano, vcházíme do „říše stínu“, kde žije

všechno, co jsme ze svého „cool života“ tak úspěšně vytěsnili, že o tom sotva něco víme. Vše, čeho se bojíme, když nám začne svítat. Všechno, za co bychom se se styděli až do morku kostí, kdyby nás při tom někdo přistihl. Nebo my sami sebe. Není tedy divu, že jsme paralyzováni obavami a vnitřním odporem. Na tomto pochmurném místě nuzně živoří vše, co by chtělo žít, ale co v sobě potlačujeme jako společensky nepřijatelné. Co odmítáme v pevném přesvědčení, že to s námi nemá nic společného: jednání, motivy, úmysly, přání, myšlenky, vlastnosti, které jsou nám nadmíru trapné, které nás naplňují rozhořčením a opovržením. V pohádkách je toto místo místem zaprodaných duší. Zde v podzemí jsou střeženy odmrštěné části osobnosti, kterými lidé pohrdají a považují je za méněcenné. A proto se právě zde nachází to, co nám chybí k celistvosti a skutečné síle, a co je současně zdrojem našich chyb.

I když jsme si to představovali úplně jinak, zde se nacházíme na místě léčení. Zde se vyskytuje to, co nám chybí ke zdraví a Jednotě nebo na cestě k ní. Jediné, co se po nás chce, je tyto naše podoby rozpoznat jako naši nedílnou součást a přijmout je. Jediné v sebebřijetí (jakoliv tento niterný akt provází mnoho bolesti, a není tedy divu, že se nám do něho nechce) se naše duše může osvobodit od omezení našich masek, rolí a svazujících postavů a pozdvihnout se k netušeným výšinám. Objevovat hluboká vědění o nás lidech a světě, dotknout se onoho Božího v sobě –

Ctnosti

Kateřina Gruberov

Jedním z dobrých a praktických píklad protikladů v našich životech je naše vlastn chování, naše činy. Nktere nm prinej rozvoj, dobro, klid, prostře kladn hodnoty, jine nm naopak kod. Jedním můžeme říkat ctnosti, druhm (třeba) neresti. Protiklady jsou souast našich životě, neboť se pohybujeme v duálním světě – světlo proti tmě, dobro proti zlu, a tak je to sprvn, neboť jedno bez druhého by bylo bez valn platn hodnoty. Pojdme si klást otázky ohledně etického vnímání a prokládat je odpovdmi moudrých hlav. Kouzlo protikladů je te v tom, že s tezemi učenců můžeme souhlasit, ale zároveň máme svobodnou mysl k vlastním, třeba i rozdlnm názorům. Zkusme tedy nyní položit základy morálním kladm, jimiž jsou ctnosti, a uvědomit si díky nim vlastn protiklady, které nám mohou nsledn slouit jako odrazov mstek k usebrání se a nalezen zakopaných poklad v nás samých.

Ctnosti. Co si představujeme pod tímto pojmem? Dalo by se říci, že soubor pravidel chování a byt, nebo etickou příručku pro život. Rodme se s nimi? Mon. Nejspíš urit s nějakou dispozicí k ctnostnému počínání. A jak se to m s jejich udržováním? Spolenm jmenovatelem je ple, neustl pe, musíme být vytrval, cíle-vdom se k nim dopracovávat a neochvjn v ctnostnm stavu setrávat, aby se z nás jejich chuť a vn kamsi nevytrtily...

Jistou představu nm můžou poskytnout následující citát a charakteristika:

„Ctnostn život spočívá v tom, že se stáváme podobnými Bohu.“

„Ctnosti jsou pevn postoje, ustlen sklony, trvale nabye dokonalosti rozumu a vůle, které řídí naše skutky, vnášejí řád do našich vn a usmřn naše chování podle rozumu a víry. Jejich plodem je snadnost, sebeovldn a radost pří usl o mravn dobr život. Ctnostn človek je ten, který svobodn kon dobro.“¹

Fontána ctností v Norimberku, Benedikt

Wurzelbauer, 1589. (Foto převzato z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tugendbrunnen_-_Nuremberg,_Germany_-_DSC01735.jpg.)

Abychom se v tématu lépe zorientovali, je dobré se podvat nejdve na to, co se ve uvedenm vlastn mn.

Mravn život člověka by měl být spojen setrymi základními ctnostmi, kterými jsou: moudrost, spravedlnost, statečnost a mrnost. Tyto hlavn ctnosti jsou doplňovny takzvanými božskými ctnostmi, tedy těmi, které py do našich duší vlévá Bh: vrou, nadj a lskou.

Zkusme nahlédnout do del autorů, kteří se tématu ctností věnovali velmi podrobn a do hloubky. Ctnosti seřadili, zohbali, rozpitvali a nm nsledn přednesli to, na co ve svém filozofickm bádání přišli.

Klasick etika ctnosti pom jako zskan habitus, který nám poskytuje způsobilost konat veskrze hodnotn. Ctnosti jsou mravnm návykem, nm, sám se nerodíme, ale co dokážeme přijímat, pestovat a prxi zdokonalovat. Ctnosti

¹ Katechismus katolick církve.

byly charakterizovány mnohými, avšak za otce ctnostných forem můžeme nejspíše označit Platona, Aristotela a Tomáše Akvinského.

Platon zmiňuje dva základní typy vášní – dychtivost a vznětlivost. Jim by měl vévodit rozum, zaujímající nejvyšší místo duchovní části duše, ale ten musí nejdříve dospět, dozrát pro své pravé a vlastní určení, aby dosáhl ctnosti moudrosti. Moudrý rozum udržuje vznětlivost ve vztahu k pravému dobru, vychovává ji tak, aby o něj i přes nástrahy usilovala. Taková vznětlivost pak nabývá ctnosti statečnosti. Statečná vznětlivost se dále zaměřuje na dychtivost, kterou skrze ovládání nekultivované svévole žádostí směřuje k pravému dobru, a tato usměrněná dychtivost dosahuje ctnosti uměřenosti. Jsou-li v souladu a uspořádané uvedené části duše a udržují-li si rytmus, který lze popsat jako rozumem k moudrosti, vznětlivostí ke statečnosti a dychtivostí k uměřenosti, stává se člověk spravedlivým.

Po představení ctností, tak jak je pojímal Platon, se posuneme ke ctnostem, jak je vykládal Aristoteles. Ten přejal základní klasifikaci od Platona, avšak více je rozčlenil a rozlišil: na dianoetické (teoretické) a etické (mravní a praktické). Aristoteles dělil dianoetické ctnosti do dvou skupin podle rozumu, a to na ty, které nejsou změněny působením lidské činnosti, a na ty, které jsou lidskou činností formovány.

První skupina dianoetických ctností zahrnuje rozum, moudrost a vědu. Ve druhé skupině uvádí morálně relevantní jednání v praxi a s ním spojený praktický rozum, jehož ctností je rozumnost, a umění jako ctnost vytváření. Mravní ctnosti jsou pak podle Aristotela rozumem uzpůsobované a školené afekty a má je roztržiděné do pěti oddílů:

První skupinu tvoří ctnosti obecné, kam řadí statečnost, jako ctnost vznětlivosti a zároveň střed mezi opovázlivostí a zbabělostí, a uměřenost – jako ctnost dychtivosti v protikladu k nevázanosti.

Do druhé skupiny patří ty, které souvisí se zacházením s penězi a majetkem, konkrétně pak štedrost, kde se žádá střed mezi marnotratností a lakomstvím, a velkorysost, kde je třeba vyladit střed mezi okázalostí a malicherností.

Třetí skupinu v poměru k vážnosti a cti tvoří velkomyslnost, tam je třeba nalézt střed mezi

nadutostí a malomyslností, zdravá ctižádost, tam nutno dodržovat střed mezi tím, co je příliš mnoho či příliš málo, a mírnost, kde máme opět vycítit střed mezi příliš mnoho a příliš málo.

Čtvrtá skupina zahrnuje pravdivost (k té se dopracujeme, nalezneme-li střed mezi vychloubavostí a ironií), slušnost/humor, tam je třeba se pohybovat ve středu mezi šaškovstvím a upjatostí, a přívětivost, která má střed mezi lichocením a svárlivostí.

Pátou skupinu pak uzavírá ctnost spravedlnost.

Tolik letmo o pojetí ctností dvou velikánů řecké filozofie. Jdeme dále.

Tomáš Akvinský, velká teologická autorita středověku, se věnoval mimo jiné ctnostem ve své *Sumě teologické*. Akvinský sdružoval ctnosti kardinální – rozumnost (kterou vnímal jako ctnost praktického rozumu), spravedlnost (jako základní ctnost vůle), statečnost a uměřenost (tu přiřazoval k vznětlivosti a dychtivosti) – s ctnostmi teologickými (prohlubují ctnosti mravní a člověk je prý získává od Boha milostí). Teologickými ctnostmi jsou pak víra, která zdokonaluje rozum, naděje a láska, které zdokonalují vůli. Akvinský vnímal ctnosti jako habity, které potřebujeme ke zvelebování duševních schopností, a to ze tří důvodů. Jednak nás ctnost udržuje nerozptýlené, abychom v různých situacích jednali obdobně, a tím směřovali k dobru. Druhým důvodem je, že se díky nim rapidně snižuje délka rozmyšlení: ctnostný jedná vesměs pořád stejně, a to s vidinou dobra, nezvažuje výhody, dopady a podobně. A za třetí: z takového jednání se těšíme, cítíme zmiňovanou blaženost. V této souvislosti Akvinský cituje Aristotela, který chápe radost z činnosti jako osvojení ctnosti a uvádí příklad, že i nespravedlivý člověk může vykonat něco spravedlivého, ale nenalezne v tom takové potěšení a uspokojení jako spravedlivý člověk. Ctnost především zdokonaluje nějakou schopnost. V obecné rovině se o ctnosti hovoří jako o kvalitě duše. Podle Tomáše Akvinského ctnost sídlí v potenci duše.

Pakliže to shrneme, zjistíme, že klasická etika se ke ctnostem staví jako k návykům, které získáváme v průběhu života, z čehož vyplývá, že se s nimi nerodíme, vrozená je nám jen nějaká dávka dispozic k nim.

Platon a Aristoteles definují situace a určují vztahy, kdy ctnosti vystupují a mají ten správný rozměr, zejména pak Aristoteles vidí jejich přiměřenost a pravou funkčnost tehdy, když se nevychylují ze středových poloh, ve kterých se vlastně projevuje jejich pravá plnost.

Akvinský na ctnosti pohlíží téměř shodně jako oba zmínění, výhrady má k některým Aristotelovým středovým pozicím ctností, hlavně k teologickým (ale to je již jiné téma).

A jak se na ctnosti dívají moderní autoři, jmenovitě Romano Guardini? Jedna z možných charakteristik by mohla být, že naše veškeré konání, motivace, zkrátka styl života, sdružuje v jeden celek určující mravní hodnota – etická dominanta. Romano Guardini šel ještě dál a k sedmi základním ctnostem přidává další. Jeho praktické pojetí přidružených ctností je řekla bych nadčasové. Pustíme se tedy do přehledu některých ctností, kterými se zabýval.

Ctnost pořádkumilovnost. Říká, že když se jí člověk řídí, ví, co kam patří, má smysl pro pravidla, cítí, kdy je správný čas učinit to či ono. Je-li pořádkumilovnost samozřejmou součástí životního postoje, celý svět se jaksi projasní, urovná a je spolehlivější. Avšak i tato ctnost musí být v těsném kontaktu s ostatními, aby byla živá. Především ale musí člověka těšit, nesmí se z ní stát něco, co je přítěží, břemenem. Svět lidí, kteří mají vztah k pořádku, je smysluplný, nic se neděje náhodně, vše proudí v souvislostech. Neměla by se z něj však vytratit duševní plnost, svoboda a tvůrčí duch; pořádek nesmí dojít do bodu strnulosti, mechanické nutnosti. Kdo ví, co znamená řád a pořádek, cítí v nepořádku nebezpečí. Chaos je negací, destrukcí života. Člověk dychtící po pořádku se cítí sklíčen nepořádkem v lidském nitru a v lidských vztazích. Avšak, jak už bylo uvedeno, z pořádku se nesmí stát okovy, které člověku škodí. Být vězněm nutkavého pořádku, jehož obsah se dávno vytratil.

Guardini rovněž označuje jako ctnost pravdivost. Vnímá ji jako lásku k pravdě, vůli pravdu poznávat a respektovat. Sdělovat to, co člověk chová v nitru, právě tak, jak to vnímá a chápe. Svědomí nám připomíná, že se s pravdou nekupčí, říká se celá, neokleštěná a nepozměněná. Snad jen v situaci, kdy by nevyzněla tak, jak je žádoucí, je lépe počkat, až nastane na vyslovení

Romano Guardini (17. února 1885, Verona – 1. října 1968, Mnichov), německý filozof a katolický teolog. (Foto převzato z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Romano_Guardini_um_1920.JPG.)

pravdy správný čas, což je otázkou životní zkušenosti a inteligence. Nicméně je důležité, aby byl člověk vnitřně nastaven tak, že je potřeba pravdu říkat. Pravdivost, tedy mluvit pravdu, zároveň znamená být připraven ji opakovat zas a znovu, až se z toho stane trvalý postoj. Pravdivost však netkví pouze v řeči, ale rovněž v činech, oboje musí být v souladu. Jen je třeba si dávat pozor na to, aby se pravdivost nestala bezprávím, protože ani ona není izolovanou ctností. Je nutné mít stále na zřeteli, že obtočí toliko živá pravdivost, ta, která je ovlivňována ostatními prvky dobra. Například lidem, kteří jsou přirozeně pravdiví a říkají pravdu bez ohledu na vhodnost, hrozí, že pravdou někoho raní, nebo mu dokonce uškodí. Taková pravda není živá, ale jednostranná a škodlivá. Většinou se totiž nenacházíme v situacích, kdy je třeba vyjít na světlo s ryzí pravdou, tudíž ohleduplnost k jedinci je také faktorem, kterým bychom se měli řídit.

Jednou z dalších ctností, které Guardini zmiňuje, je trpělivost. Trpělivost znamená nezasahovat do průběhu věcí. Trpělivost musíme mít rovněž s lidmi, se kterými nás pojí nějaké vazby. A snad nejvíce sami se sebou, se svými slabostmi, kterých se chceme zbavit. Přijímat sami sebe a vydržet. Trpělivost je moudrost, chápeme, že jsme tím, kým jsme, nikoliv někým

jiným, protože člověk sám sebe velmi snadno klame. K trpělivosti neodmyslitelně patří láska k životu. A vše živé roste svým tempem, přesně tak, jak potřebuje. Matka a otec musí být trpěliví, aby se dařilo člověku, který jim byl svěřen, protože životu se může dařit, jen pokud je vykonáván s touto hlubokou a tichou silou.

Do Guardiniho výčtu ctností patří rovněž věrnost. Tu lze popsat jako sílu překonávající čas. Milostný vztah dvou lidí nestojí pouze na lásce, ale také na důvěře. Věrnost je silou pramenící ze svědomí, překonává pochyby, proměny, škody a zklamání. Věrný je druhému oporou. Věrnost je odpovědnost navzdory překážkám a nejistotám, to vše dokáže překonat. A nesmíme zapomínat na jinou věrnost, a to Bohu. V modlitbě můžeme pocítit přátelství i podporu. A jistě nastanou dny, kdy si člověk připadá prázdný, jeho víra kolísá a začíná pochybovat. Tehdy je třeba vytrvat, to je čas pro věrnost.

Další Guardiniem uváděnou ctností je porozumění. Kdy druhému rozumíme? Když ho pozorujeme, vnímáme a snažíme se nahlédnout do jeho nitra? Porozumět znamená vidět, slyšet a vycítit v tom, co nám někdo právě projevuje a předkládá, pravý smysl vyjadřovaného. „Kdo skutečně rozumí, ten také vidí souvislost, v níž gesto, postoj nebo slovo teprve dostávají svůj plný smysl.“² V porozumění je především třeba nebýt obtěžkán soudy a srovnáváním, opustit nastavené vztahy (sympatie – antipatie) a dát druhému možnost se projevit po svém. Tehdy se náš postoj osvobodí a může nastat porozumění. Zároveň se člověk naučí správně znát sám sebe, pakliže se pozoruje mimo hranice svého já. Znamená to cvičit se ve vidění sebe sama očima druhého. Výsledkem porozumění má být, „aby se každý v pohledu druhého člověka mohl vidět jako ten, jímž se má stát.“³

V závěsu za porozuměním pospíchá zdvořilost. Je to všední, ale velmi důležitá záležitost, malá láska k bližnímu, na kterou je čas kdykoliv. Jsou to způsoby, pomocí kterých se snažíme vyjít druhým vstříc, a tím se sami setkávat s ohleduplností. Zdvořilost znamená být kultur-

ní a udržovat odstup, nebýt dotěrný a nechávat druhému volný prostor. Zdvořilost uznává dobro v druhém člověku, klene mosty přes nepřijemnosti, vede mladšího k účtě ke staršímu, muže k ženě, silnějšího ke slabšímu. Zdvořilost však také potřebuje čas, abychom se v ní mohli cvičit. Není dobré ji odbývat něčím, co vede (kvůli úspoře času) ke strohé korektnosti. Nechme tedy život plynout časem, nemějme ho ve strojovou funkci. Přenesme se přes technická měřítka, abychom mohli dát šanci důstojnosti člověka, ke které je přidružen i projev úcty. A půjdeme-li naproti vzájemné odpovědnosti a ohleduplnosti, potkáme se se zdvořilostí.

Poslední ctností, nikoliv z díla Guardiniho, ale tou, kterou chci sama zmínit, je vděčnost. Patří mezi ty, které jsou v dnešní době poněkud upozaděny. Dnes spíše uplatňujeme nároky a jejich splnění považujeme za samozřejmost, kterou neprovázíme výrazem díků. To samo o sobě není ničím špatným, protože zmizelo nedůstojné škemrání a milostivé vyhovění, ale bez absence slov prosím a děkuji se ztrácí cosi živého, co s sebou význam těchto slov nese. Pravý dík přichází, když jsou pozice darujícího a obdarovávaného vyrovnány, když se tak děje ve vzájemné úctě a nezraňuje se sebeúcta. „Dávání a děkování, jež člověka pozvedají nad funkčnost stroje a pudovou soustavu zvířete, jsou ve skutečnosti odezvou čehosi božského.“⁴ Bůh nám daroval tento svět, Bůh chtěl, aby byl každý z nás. Uvědomovat si to a vzdávat za to dík patří k základnímu postoji člověka. Vnímáme-li to tak, ukotvuje nás to na správné místo. Každé ráno, které je nám dopřáno, by mohlo začínat slovy díků Pánovi za to, že jsme a že smíme být právě takoví, jací jsme. Snadno se pak vytrácí falešné samozřejmosti a vše mezi Bohem a námi ožívá a napravuje se.

Tolik k z děl učenců, závěrem uvedu, s dovolením, osobní dojem.

Byl by to věru milý svět, kdyby se ctnosti staly naší zvyklostí, kdybychom je dokázali mít stále na pozadí mysli a snažili se jimi řídit. Skrze ctnosti duchovně rosteme, duševně sílíme. Jejich důsledné dodržování nás dělá lepšími a to je cesta – a jak by řekl klasik, i cesta může být cíl.

2 Romano Guardini, *Ctnosti, meditace o podobách mravního života*, Praha: Triáda 2015.

3 Tamtéž.

4 Tamtéž.

„Nadaní jsme ke všemu, zdá se, že přimknout se umíme k dobrému i ke špatnému. Asi záleží na sociálním podhoubí, jaké „hnojivo“ nám dodává, z čeho rosteme, s čím se ztotožňujeme a co následně praktikujeme.“
(Freska Nebeský žebřík z kláštera Sucevita, Moldávie, foto © Caluian | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

Nadaní jsme ke všemu, zdá se, že přimknout se umíme k dobrému i ke špatnému. Asi záleží na sociálním podhoubí, jaké „hnojivo“ nám dodává, z čeho rosteme, s čím se ztotožňujeme a co následně praktikujeme. Ale ani správná zálivka není všemocná a stejně tak substrát: nekvalitní se dá postupně vyměnit, a na druhou stranu ten původně úrodný bez hnojení, kypření a odplevelování znehodnotit. Vše je věcí vlastního nastavení a následného dodržování tak, aby se z toho stal zvyk. A zvyk je prý železná košile, takže „neustálé“ dobrovolné konání dobra nás činí v plošném měřítku vnímání dobrými. To se jeví jako vpravdě bohumilý úzus; tedy nikoliv že jsme hodnoceni jako dobří, nýbrž fakt, že dobrými opravdu jsme, a to se nejspíš pozná podle duševní vyrovnanosti nebo také absence rozpolcenosti nad vlastním konáním. Dá se jistě namítnout, že v duši zločince se může také rozhostit jakási vyrovnanost, ale ten, kdo koná dobré, tak činí z láskyplných důvodů, na rozdíl od trestance. Hnacím motorem konání zla musí být nutně zlo v různých podobách, hněv, vztek, zášť, pomsta, nenávisť, strach... a to je zásadní rozdíl.

Také se domnívám, že je třeba podotknout, zůstaneme-li v našich luzích a hájích dvacátého století, že jistou ztrátu mravnosti je nutno připsat na vrub režimu totality. I přesto, nebo právě proto se zde objevovaly hrdinné případy, kterým vštěpené ctnosti pomohly vyvarovat

se páchání zel promyšlených i lehkomyšlně nahodilých, i když je to mnohdy stálo život anebo jim „díky“ tomu společnost přichystala obtížnou a trpkou existenci. Ovšem stejně tak se plošně se táhnoucí nechutnosti nezřídka stávaly jistým stupněm tolerované mravnosti. To, že obavy o vlastní život či čest vnímali někteří jako podnět k tomu vykročit nebo i slepě hrdinně konat, však může nespravedlivě zastiňovat rozhodnutí opačná, kdy strach o život blízkých, byl jistě nejednou „statečnou“ brzdou, i přesto, že se tací s vlastními činy příliš ztotožňovali.

Pro mě osobně jsou ctnosti jako slunce: když se jich držíme a jsou-li příručkou našeho bytí, prohřívají nás na trase života a jde se nám o to snáze, o co déle a úpěnlivěji v nich, i přes malá a bolestivá kolísání, setrváváme. Bolest je sestrou lásky a každé sejítí z ctnostné cesty se nás citelně dotýká, ale zároveň nás obrozuje, stáváme se stabilnějšími. Je-li pak takový svěbytný postoj systematickým průvodcem, vrůstá nám pod kůži a stává se přirozenou součástí našeho života, jehož výstupem je pak klidná a laskavá mysl, což je ve výsledku vyrovnaná a spokojená duše a blažený pocit svobody.

POUŽITÁ LITERATURA:

Katechismus katolické církve.

Anzenbacher, Arno, *Úvod do etiky*, Praha: Academia 2001.

Guardini, Romano, *Ctnosti, meditace o podobách mravního života*, Praha: Triáda 2015.

Esperanto, hilelismus a homaranismus

Tři projekty L. L. Zamenhofa

Petr Chrdle

Letos uplynulo sto let od úmrtí Ludvíka Lazara Zamenhofa. Jeho význam ocenilo i UNESCO zařazením mezi významná výročí: už v roce 1959 při příležitosti sta let od jeho narození, letos při příležitosti sta let od úmrtí. Pokud dnes někdo jeho jméno zná, zná Zamenhofa jako autora mezinárodního jazyka esperanto, ale téměř zapomenuty jsou jeho dva další projekty, hilelismus a homaranismus.

MLÁDÍ

Ludvík Lazar Zamenhof se narodil 15. prosince 1859 v Bělostoku (Białystoku). Dnes polské město tehdy patřilo carskému Rusku stejně jako Varšava, kde prožil většinu svého života. V Bělostoku v té době žila směsice národností a náboženských vyznání. Nejméně bylo Rusů – pravoslavných, kteří však měli největší moc. Dále Němci – luteráni, Poláci – katolíci, v menším množství Litevci a Bělorusové. Nejpočetnější skupinu však tvořili Židé, jichž bylo skoro sedmdesát procent z celkem asi šedesáti tisíc obyvatel. Ti se vesměs tísnili v obrovském ghettu a byli spíše jen trpěni. A v tomto prostředí vyrůstal i malý Ludvík.

Syn učitele němčiny a knihovníka měl od dětství talent na jazyky. V rodině se mluvilo jidiš¹ a rusky. Kromě toho se postupně naučil i hebrejsky, latinsky, řecky, francouzsky a anglicky, pasivně také italsky a litevsky.

I když sám Ludvík neměl komunikační problémy, cítil, že hlavním důvodem, proč se jednotlivé národnostní komunity nenávidí, je to, že si nemohou rozumět, a tedy se ani pochopit. Umínal si, že až bude dospělý, vymyslí společný pomocný jazyk, aby si všichni lidé mohli navzájem porozumět. Později poznal, že nejen jazyková bariéra, ale i různost náboženského vyznání staví skupiny lidí proti sobě.

¹ Jidiš, plným názvem jidiš dajts (židovská němčina), kterým Židé mluvili i na území dnešního Polska, Litvy a Ruska. Ještě dnes jím mluví asi čtyři miliony Židů, nejvíce v USA. Obsahuje mnoho termínů z hebrejštiny i přejatých z jiných jazyků. Jazyk němčině blízký, avšak s němčinou vzájemně nesrozumitelný.

Ludvík Lazar Zamenhof (15. prosince 1859, Bělostok – 14. dubna 1917, Varšava). (Všechny fotografie pocházejí z archivu autora.)

V roce 1873, když Ludvík dokončil základní školu, se rodina přestěhovala do Varšavy, kde pokračoval ve studiu na gymnáziu a začal pracovat na svém projektu mezinárodního jazyka. Ten nazval Lingwe Uniwersale a nadchnul pro něj několik spolužáků, kteří jazyk začali rozšiřovat. Protože však byli nepochopeni až vysmíváni, všichni snahy vzdali a Ludvík zůstal sám.

Po maturitě odjel mladý Zamenhof do Moskvy studovat medicínu, ale předtím vyhověl přání otce a všechny písemnosti k svému novému jazyku mu dal do úschovy, aby ho práce na jazyku během studia nerozptylovala.

Protože byl Zamenhof nadaný i jinak než na jazyky, stihl si vedle studia lékařství nejen přivydělávat kondicemi, ale začal se seriózně zabývat židovskou otázkou. Dokonce sestavil gramatiku jidiš a stal se z něj zapálený sionista.² Hojně publikoval články v židovských časopisech, vždy se však podepisoval pseudonymy.

V roce 1881 byl spáchán atentát na cara Alexandra II. Přestože pachatelem byl „polský Bělorus“ Ignatij Grinevickij, člen teroristické organizace Narodna volja (Vůle lidu), za původce bylo označeno židovské spiknutí a následovaly hrozné pogromy na Židy. Přestože se život v Moskvě Zamenhofovi líbil, poslechl svého otce a vrátil se dostudovat lékařství do klidnější Varšavy. Tam zjistil, že otec ze strachu o duševní zdraví Ludvíka všechny jeho spisy související s Lingwe Uniwersale spálil. To ho hluboce ranilo, ale nezlomilo a hned začal pracovat znovu. Tentokrát však zcela tajně.

ESPERANTO

Když v roce 1885 L. L. Zamenhof dokončil studia medicíny, měl už hotový i svůj nový projekt jazyka, avšak marně sháněl nakladatele. Na vydání vlastním nákladem neměl peníze. V roce 1886 se zasnoubil s dcerou zámožného obchodníka Klárou Silbernikovou, jejíž otec měl pro mladého idealistu pochopení a na vydání knihy mu poskytl finance.

První učebnice jazyka, psaná rusky, vyšla 26. července 1887 a 9. srpna téhož roku se snoubenci vzali. Jazyku nedal Zamenhof žádné jméno, publikaci prostě nazval *Mezinárodní jazyk* a podepsal se Dr. Esperanto (v esperantu „doufající“). Teprve později se jeho pseudonym začal používat jako název jazyka. Brzy vyšly i další jazykové verze učebnice (v češtině vyšla v roce 1890 vlastním nákladem překladatele F. V. Lorence)³ a jazyk se začal šířit. Nejprve mezi rus-

První učebnice esperanta, 1887.

kými židy, pak po Evropě a dále. Vznikaly první kluby esperantistů (první na území Rakouska-Uherska vznikl v Brně v roce 1901), začala vycházet periodika a knihy, zpočátku překlady Zamenhova, pak i dalších esperantistů, ale také už i originální esperantská tvorba.

Na počátku 20. století mezinárodní komunikace v esperantu probíhala pouze korespondenčně a esperantisté včetně Zamenhova se obávali, jestli si budou také rozumět rodilí mluvčí různých jazyků. První mezinárodní setkání – francouzských a anglických esperantistů – se uskutečnilo v létě 1904 a účastníci v nadšení, že si rozuměli, se hned rozhodli uspořádat světový kongres esperantistů, který se konal ve francouzském Boulogne-sur-Mer v roce 1905. Zúčastnilo se ho 688 účastníků z dvaceti zemí včetně L. L. Zamenhova s manželkou. Sjezd přijal několik dokumentů, z nichž nejzávažnější byl Zamenhofem napsaný *Fundamento de Esperanto* (Základy esperanta). Jednalo se o stanovení jakéhosi nedotknutelného základu, který měl být respektován v dalším vývoji jazyka, což se ostatně děje dodnes. Esperantisté se také do-

² Sionistické hnutí mělo za cíl vytvoření židovského státu.

³ F. V. Lorenc (1872–1957), spisovatel, překladatel, lingvista, polyglot, pedagog, léčitel, pro spiritisty médium. Ve dvaceti letech emigroval do Brazílie, kde se proslavil jako Fracisco Valdomiro Lorenz. O jeho dobrodružném životě a díle viz Vlastimil Novobilský, *František Vladimír Lorenc. Svědectví o díle neobyčejného člověka*. Dobřívovice: KAVA-PECH 2017, 151 s.

Fotografie mladého
L. L. Zamenhofa
v expozici v Bělostoku.

hodli, že světový kongres esperanta se bude pořádat každoročně. Také tato dohoda platí dosud, s výjimkou období první a druhé světové války, kdy to nebylo prakticky možné. V Praze se konaly kongresy v roce 1921 (2561 účastníků) a 1996 (2972 účastníků).

Na 10. kongres v roce 1914, který se měl konat v Paříži, se přihlásilo 3739 esperantistů, avšak kvůli vypuknutí války musel být zrušen. Manželé Zamenhofovi, kteří se zúčastnili i všech předchozích kongresů, již byli na cestě do Paříže a válka je zastihla v Německu. Protože hranice s nepřátelským Ruskem byly hned neprodyšně uzavřeny, stejně jako do Francie, vraceli se složitě přes Skandinávii a Sankt Petěrburg. Domů do Varšavy dorazili bez zavazadel a Zamenhof navíc těžce nemocný. Přestože byl otrěsen, hned se pustil do další práce. V roce 1915 dokončil překlad Starého zákona⁴ do esperanta a začal s překladem Andersenových pohádek.

HILELISMUS

Již jsem uvedl, že na studiích v Moskvě se Zamenhof začal vážně zabývat židovskou otázkou. V tom pokračoval i po svém návratu do Varšavy, kde se hned zapojil do sionistického

hnutí Chibat Cion (Láska k Sionu), později přejmenovaného na Chovovej Cion (Milovníci Sionu).

Ještě v roce 1882 založil a vedl studentskou sionistickou společnost Šeerit Israel (Zbytek Izraele), spravoval židovskou knihovnu a organizoval setkání mladých sionistů.

V srpnu 1883 inicioval sjednocení Šeerit Israel a Chovovej Cion a stal se předsedou nové organizace. Od roku 1884 však aktivní sionistická činnost Zamenhofa ochabovala, protože byl přesvědčen, že nemá budoucnost, a začal pracovat na vlastním projektu řešení židovské otázky, hilelismu.

Na tomto projektu pracoval tajně sedmnáct let do roku 1901, kdy ho ještě nepublikoval, ale jen rozeslal „nevelkému počtu inteligentních židů“ pod pseudonymem Homo sum (latinsky jsem člověk) jako *Výzvu k židovské inteligenci*. Název hilelismus odvodil od jména babylonského rabína Hilela,⁵ současníka Ježíše. Na dvaceti sedmi stranách představil svůj projekt, který obsahuje především následující principy:

- Uznávání existence nejvyšší síly – Boha.
- Bůh vložil zákony do srdcí lidí ve formě svědomí, a to je proto nutné poslouchat.

4 První část bible, která obsahuje židovský soubor posvátných knih. Tato část spisů je společná vyznavačům jak židovského, tak i křesťanského náboženství, ale i islámu a bahá'í (tzv. abrahamovských náboženství).

5 Někdy psán také Hillel nebo Hillél. Založil význačnou farizejskou školu v opozici ke škole Šamajově, oproti které byla umírněnější. Hilel je označován také přídomek Starší.

Světový kongres esperantistů ve francouzském Boulogne-sur-Mer v roce 1905.

- Je potřeba aplikovat učení Hilela: „Podstata všech náboženských zákonů je: Přistupuj k lidem tak, jak chceš, aby jiní přistupovali k tobě. Vše ostatní jsou jenom lidské komentáře.“⁶

Navrhoval vytvoření náboženské hilelistické frakce uvnitř židovského náboženství, avšak osvobozeného od všech příměsí, které se staly anachronismem.

Předpokládal budování chrámů hilelistů v místech, kde už budou silné komunity. Ty mají vždy zůstat místy filozofie a svobodné diskuse; a jelikož židé nemají svůj jednotný jazyk, pro komunikaci, vzdělávání, navrhl esperanto včetně toho, aby bylo využíváno i jako liturgický jazyk. Protože nechtěl, aby jeho projekt hilelismu byl spojován s esperantem, aby to neuškodilo rozvoji esperantského hnutí, zůstal v anonymitě.

Projekt u soukmenovců Zamenhova vůbec nenašel pochopení, proto uznal jeho nereálnost. Avšak myšlenka hilelistických principů jej neopustila. Naopak, začal přemýšlet o jejím rozšíření ve formě nového náboženství, které nebude mít za cíl odstranit jiná náboženství,

stejně jako esperanto nemá za cíl odstranit jazyky národní, ale bude společným etickým základem pro všechna existující náboženství.

HOMARANISMUS

Projektem společného základu náboženství se zabýval již od roku 1902, avšak brožurku *Homaranismus* (Všelidství) vydal (dvojazyčně, rusky a v esperantu, zase anonymně) až v roce 1906. V ní vysvětluje, že homaranismus si klade za cíl nastolení čistého humanismu (doslova: pura homeco, čisté lidství) na základě absolutní spravedlnosti a rovnosti. Také uvádí, že myšlenka vznikla na základě předchozího hilelismu, avšak zatímco hilelismus se týkal jen jedné lidské skupiny, homaranismus je určen pro všechny národy a všechna náboženství. Pokud jde o základní teze homaranismu, jsou téměř shodné se základními tezemi hilelismu.

Brožurku *Homaranismus* rozeslal svým esperantským přátelům, ale sklidil opět hlavně ostré kritiky. Ačkoliv plánoval přednést projekt homaranismu na 2. světovém kongresu v Ženevě, kvůli nepochopení esperantistů, kterým brožuru rozeslal, od toho ustoupil.

⁶ Babylonský talmud, traktát Šabat, 31a.

Světový kongres esperantistů ve francouzském Boulogne-sur-Mer v roce 1905.

Svému nejbližšímu příteli Javalovi⁷ v dochovaném dopise vysvětluje: „Homaranismus není nové náboženství, je jen neutrálním mostem, na kterém, bez odvržení svých tradičních náboženských systémů, se mohou scházet lidé různých etnik [vyhýbá se vždy slovu národ]. Chrám homaranistů není prostorem nové víry, ale neutrálním místem setkávání, na němž postupně vzniká neutrální morálka, neutrální etika.“

Na projektu dále pracoval a v roce 1914, už podepsán vlastním jménem, rozesílá novou verzi a plánuje uspořádat kongres homaranismu společně s esperantským kongresem v Paříži 1914. Organizátoři však setkání homaranistů v rámci kongresu nepovolili ani jako soukromou akci.

Zamenhof rozeslal také Deklaraci homaranismu, která začíná:

„1. Jsem člověk a celé lidstvo považuji za jednu rodinu; rozdělení lidstva na různá navzájem nepřátelská etnika a náboženská společenství považuji za jedno z největších neštěstí, které

dříve či později musí zaniknout a tento zánik musím podle svých možností urychlovat.

2. Vidím v každém člověku jen člověka a posuzuji každého člověka jen podle jeho osobních vlastností a činů. Veškeré urážky a útisk lidí proto, že náleží k jinému etniku, mluví jiným jazykem, vyznávají jiné náboženství nebo patří k jiné sociální skupině, považuji za barbarství.“
[...]

Poslední, desátý a nejobsáhlejší bod začíná:

„10. Při vědomí toho, že náboženství musí být jen věcí upřímné víry [...] nazývám svým náboženstvím jen to náboženství nebo podobný systém, v které skutečně věřím. Ale ať je mé náboženství jakékoliv, vyznávám ho podle neutrálně lidských principů homaranistických, které sestávají z:“

A následují principy už známé z hilelismu.

Rozhodnutí organizátorů 10. kongresu esperantistů nepovolit sjezd homaranistů Zamenhof respektoval a plánoval svolat dobře připravený kongres homaranistů samostatně příští rok v neutrálním Švýcarsku, v návaznosti na plánovaný světový kongres esperanta v Curychu. Vypuknutí války však zmařilo nejen 11. kongres esperantistů, ale s tím i první kongres homaranistů, takže homaranisté, roztroušeni po světě, se nikdy osobně nesetkali.

⁷ Emile Javal (1839–1907), pařížský židovský inženýr a oční lékař, vynálezce mnoha pomůcek pro nevidomé a slabozraké, poslanec (do historie vstoupil prosazením zákona dnes nazývaného „Javalův“, že rodiny se sedmi a více dětmi jsou osvobozeny od všech daní) a esperantista, u kterého Zamenhofovi bydleli, kdykoliv navštívili Paříž. Sám slabozraký, ke konci života oslepl.

L. L. Zamenhof
s manželkou na světovém
kongresu esperantistů
v Antverpách v roce 1911.

ZAMENHOFŮV ODKAZ

Zamenhof se konce války nedožil. Zemřel uprostřed válečné vravy 14. dubna 1917 nešťastný a nepochopený. Celý život pracoval na projektech, které měly usnadnit lidstvu cestu k trvalému míru odstraněním hlavních zdrojů etnické a náboženské nenávisti, které viděl v jazykovém

neporozumění a různosti náboženských dogmat, ačkoliv základy všech náboženství jsou pokud ne stejné, tedy alespoň velmi podobné. A válka mu nakonec sebrala vše, o co usiloval.

Avšak ani to, ani vážné nemoci nezlomily jeho úsilí o zlepšení dané situace a pracovitost. Po návratu do Varšavy z neuskutečného kon-

Internacia Esperanto-
Nacia Esperanto-
ANNO
(Internacia Esperanto-
Zetlingoj und Zetlingoj)

ANNO-Volltextausgabe - nutzen Sie auch unsere Volltextausgabe...

THE BRITISH ESPERANTIST 51

Post la Granda Milito.
ALVOKO AL LA DIPLOMATOJ.
De D-ro L. L. ZAMENHOF.
(Aliaj gazetoj hominde reprints it.)

Terura milito ekkaptis nun preskaŭ la tutan Eŭropon. Kiam finiĝos la grandamasa recip-roka brulado, kiu tiel forte malhonoras la civilistan mondon, kunvenos la diplomatoj kaj penos reordigi la rilatojn inter la popoloj. Al vi, al tiuj estontaj reordigantoj, mi nun min turnas.

Kiam vi kunvenos post la plej ekstermanta milito, kiu iam konis la historio, vi havos antaŭ vi eksterordinare grandan kaj gravan taskon. De vi dependos, ĉu la mondo havu de nun fortikan pacon por tre longa tempo kaj eble por ĉiam, aŭ ĉu ni havu nur kelktempan silenton, kiam baldaŭ denove interrompos diversaj eksplodoj de intergentaj bataloj aŭ eĉ novaj militoj. Pripenso do frutempe kaj tre zorgo vian taskon. Ĉar nun, kiam por via laboro estas oferitaj multaj centiloj da homaj vivoj kaj milonoj da tre malfacile akiritaj homaj bonstatoj, vi havigu sur vi tre grandan moralan respondecon. Zorgu do, ke via laboro ne estu sencela kaj senfrukta kaj ke post la fino de viaj laboroj la homaro povu diri: ni ne vane alportis la grandegajn kaj terurajn oferojn.

Ĉu vi komencos simple refaradi kaj likvidi la karton de Eŭropo? Ĉu vi simple decidis, ke la terpeco A devas aparteni al la gento X kaj la terpeco B al la gento Y? Estas vero, ke tian laboron vi devos fari; sed ĝi devas esti nur negrava *parto* de viaj laboroj; gardu

After the Great War.
AN APPEAL TO DIPLOMATISTS.
Translation by A.E.W.
(Other papers please copy.)

A terrible war has now involved almost all Europe. When the end is reached of the wholesale mutual slaughter which is so great a disgrace to the civilised world, the diplomats will assemble and will endeavour to re-establish relations between the peoples. To you, on whom this task will fall, I now make my appeal.

When you meet together after the most sanguinary war in the records of history, you will have before you an exceptionally great and important task. It will depend on you whether the world is to have henceforth a settled peace for a very long time, and perhaps for ever, or whether we are to have only a temporary truce, soon to be broken again by various explosions of interracial strife, or even fresh wars. Examine, then, your task betimes, and with serious attention, for now that there have been sacrificed for your labour many hundreds of thousands of human lives and the hard-earned livelihoods of millions, an enormous moral responsibility will rest upon you. See to it, then, that your labour be not aimless and fruitless; see to it that after the end of your labours mankind may be able to say: "Not in vain have we made these immense and terrific sacrifices."

Will you begin simply to remake and patch up the map of Europe? Will you simply decide that the territory A must belong to the nation X and territory B to the nation Y? True, such work you will have to do, but it must be only an insignificant *portion* of your

Otevřený dopis
světovým
diplomatům
publikovaný
roku 1915.

Zamenhof ve svém bytě v ulici Dzika ve Varšavě, kam se přestěhoval v roce 1897.

gresu esperantistů v Paříži pokračoval v překladech klasických děl do esperanta, vylepšoval svůj projekt homaranismu, jehož novou verzi představil v roce 1917, a již v roce 1914 napsal otevřený dopis diplomatům světa (publikovaný v roce 1915), ve kterém vysvětluje své stanovisko, jak je třeba postupovat po skončení současné války, aby se taková katastrofa nemohla už nikdy opakovat. Mimo jiné navrhoval vytvoření Spojených států evropských a Evropského soudního dvora.

Ve svém provolání používá většinu myšlenek ze svého projektu homaranismu, avšak okleštěných o ty, o nichž předpokládal, že jejich čas ještě nenastal. Například vůbec nezmiňuje potřebu využití mezinárodního neutrálního jazyka. V provolání mimo jiné píše:

„Strašná válka zachvátila nyní skoro celou Evropu. Až skončí to masové vzájemné vraždění, [...] sejdou se diplomaté a budou se snažit znovu uspořádat vztahy mezi národy. [...]

Začnete znovu přeměňovat mapu Evropy flikováním? Jednoduše rozhodnete, že kus Země A musí patřit etniku X a kus Země B etniku Y? Je pravda, že toto musíte udělat, ale to je jen nedůležitá část vašich úkolů; dejte si pozor, aby se přerozdělování mapy nestalo hlavním bodem vašich prací, protože v tom případě by vaše práce neměla cenu a hrozná lidské oběti, které lidstvo vytrpělo, by byly marné [...], protože jakákoliv zdánlivá spravedlnost ve vztahu k jednomu etniku bude současně nespravedlnost k jinému. [...]

Jediné skutečně účinné rozhodnutí, které můžete učinit, je prohlášení, že [...] každá země morálně a materiálně plně a rovnoprávně náleží všem jejím synům. [...]

Nejlepší by bylo, jestli bychom místo velkých a malých evropských států měli proporčně a geograficky vytvořené ‚Spojené státy evropské‘, ale pokud na to ještě je příliš brzy, je potřeba alespoň výše uvedeným způsobem odstranit nekonečné boje, které způsobuje identita států s jedním etnikem.⁸

Svoji výzvu diplomatům Zamenhof končí:

„Páni diplomaté! Po strašné vyhlazovací válce, která postavila lidstvo níže než nejdivo-

Zamenhofova ulice v Jeruzalémě, Izrael.

8 Zmiňuje zde vynechané dlouhé pojednání o tom, proč by se země neměly nazývat podle etnika (ani převažujícího), jako Rusko, Německo, Francie, ale měly by mít názvy ve vztahu k etnikům v nich žijících neutrální, jako jsou například Švýcarsko, Rakousko, Nizozemí.

**Zamenhofův
hrob ve Varšavě.**

čejší zvěř, očekává Evropa od vás mír. Čeká ne nějaké mírové období, ale mír stálý, který jediný je vhodný pro civilizovanou lidskou rasu. Ale pamatujte, pamatujte, pamatujte, že jediný prostředek pro dosažení toho cíle je: odstranit jednou provždy hlavní příčinu válek, totiž barský pozůstatek pradávne předcivilizační společnosti, to je vládnutí jedněch etnik nad jinými.“

Projekty Zamenhova se neuskutečnily, avšak jeho myšlenky s ním naštěstí nezemřely.

Esperanto se rozšířilo a je používáno na celém světě, i když ne v měřítku, jaké si jeho autor představoval. Interlingvistika a esperantologie jsou vyučovány na univerzitách (bohužel ne v České republice). A jeho odkaz humanisty – homaranisty se také pomalu realizuje ve formě náboženské ekumeny v nejširším slova smyslu.

Nejbližší k učení Zamenhova, hledání společného etického základu všech náboženství a podpoře esperanta, mají ze současných náboženských společenství především japonské Oomoto, vzešlé z původního japonského náboženství šintó, jehož organizace EPA (Svaz pro popularizaci esperanta) dokonce podporuje Světový esperantský svaz, korejské náboženské společenství vonbulismus (won buddhismus, nový buddhismus), bahajismus s centrem v izraelské Haifě (zejména Bahaistická esperantská

liga založená v roce 1966) a Legie dobré vůle kolem Chrámu dobré vůle v brazilské Brazílii. Žádná z těchto organizací nikdy nechybí na každoročních světových esperantských kongresech.

Nakonec bych rád zmínil tragický osud Zamenhofových potomků. Ani jedno ze tří dětí plyně hovořících esperantem nepřežilo holokaust: Nejstarší Adam, oční lékař a pokračovatel v otcově klinice, byl zastřelen. Dcery Sofia a Lidija (překladatelka do esperanta, např. Quo vadis, nadšená propagátorka homaranismu a bahajismu, která mimo jiné importovala bahajismus do Polska) nepřežily koncentrační tábor v Treblince. Jediný přeživší Zamenhofův potomek je Adamův syn Louis-Christophe Zaleski-Zamenhof, který se zachránil změnou své identity. Jeho zajímavý život popisuje Roman Dobrzyński v knize *Zamenhova ulice* (viz bibliografie).

BIBLIOGRAFIE

Z díla L. L. Zamenhova:

Mejdunarodnyj jazyk. Predislovije i polnij učebnik (Mezinárodní jazyk. Předmluva a kompletní učebnice). Varšava, 1887. (Mezi esperantisty známé jako *Unua libro* – První kniha.)

Fundamento de Esperanto. Gramatiko, ekzercaro, universala vortaro (Základy esperanta. Gramatika,

cvičebnice, slovník; francouzsky, anglicky, německy, rusky, polsky). Pisa: Edistudio 2007 (11. vyd.), 355 s.

Du famaj leteroj. Letero al Nikolaj Borovko kaj letero al Alfred Michaux (Dva známé dopisy. Dopis Nikolaji Borovkovi a Dopis Alfredu Michauxovi). Courgenard: La Blanchetière 2013, 53 s.

Originala verkaro (ed. J. Dietterle). Lipsko: Ferdinand Hirt & Sohn 1929, 604 s.

Plena Verkaro de Zamenhof (Veškerá díla Zamenhova), ed. Itō Kanzi (Ludovikito), 59 svazků. Tokio: Libroteko 1973–2004, 9696 s. + dodatek 284 s.

Mi estas homo. Originalaj verkoj de d-ro L. L. Zamenhof (Jsem člověk. Původní díla dr. L. L. Zamenhova), ed. Korženkov, Sezonoj. Kaliningrad, 2006, 287 s.

Z děl o Zamenhofovi:

Centassi, René – Masson, Henry, *Člověk proti Babylonu*, přeložila a vydala Jindřiška Drahotová, Mladá Boleslav, 2008, 188 s.

Dobrzyński, Roman, *Zamenhova ulice*, Dobřichovice: KAVA-PECH 2005, 257 s.

Dvořáková, Pavla (ed.), *Neniu estonto sen inter-religia paco. Kolekto de spiritaĵoj diverstradiciaj* (Není budoucnost bez mezináboženského míru. Sbíрка duchovních textů různých tradic). Vydáno pro První mezináboženský seminář esperantistů – ASISTI – Asocio de Studado Internacia pri Spiritaj kaj Teologiaj Instruoj (Svaz pro mezinárodní studium duchovních a teologických nauk), Tábor, 1994, 41 s.

Ghai, O. P. (komp.), *Unity in diversity. A guide to the understanding of the fundamental unity underlying the great living religions of the world*, New Delhi: Sterling Publishers, 1986.

Karhan, Jaroslav, *Ekde Komenio al Zamenhof kaj Obama* (Od Komenského k Zamenhofovi a Obamovi). In: Nilsson, Bertil (ed.), *Homarane*. Sborník ze sympozia konaného v srpnu 2009, LF-koop, La Chaux-de-Fonds, s. 181–184.

Karhan, Jaroslav, *Cesta k harmonii. J. A. Komenský – L. L. Zamenhof*. Dobřichovice: KAVA-PECH 2017, 91 s.

Korženkov, Alexander, *Historio de Esperanto* (Dějiny Esperanta). Kaliningrad: Sezonoj 2005, 127 s.

Korženkov, Alexander, *Homarano: La vivo, verkoj kaj ideoj de d-ro L. L. Zamenhof* (Homaranista, Život, díla a ideje doktora L. L. Zamenhova). Kaliningrad: Sezonoj 2009, 319 s. (KAVA-PECH připravuje vydání v češtině, vyjde začátkem roku 2018.)

Korženkov, Alexander, *Život Zamenhova. Život, dielo a myšlienky autora esperanta*. Partizánske: Espero 2011, 96 s.

Künzli, Andreas, *L. L. Zamenhof (1859–1917), Esperanto, Hillelismus (Homaranismus) und die „jüdische Frage“ in Ost- und Westeuropa* (Esperanto, hilelismus (homaranismus) a „židovská otázka“ ve východní a západní Evropě). Wiesbaden: Verlag Harrassowitz, Serie Jüdische Kultur (Židovská kultura), svazek 23, 2010, 527 s.

Privat, Edmond, *Vivo de Zamenhof* (Život Zamenhova). Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio 2007 (6. vydání), 171 s.

Letem unitářským světem aneb Reportáž z bleskové studijní návštěvy amerických unitářů

Petr Samojský

Vlastně již v úvodních fázích plánování Unitářské akademie NSČU bylo zřejmé, že by bylo velmi žádoucí navázat a udržovat spolupráci s již zavedenými zahraničními akademickými institucemi, které působí v oblasti odborného unitářského vzdělávání. Prvním skutečným krokem tím směrem se stala nedávná oficiální návštěva dvou vybraných seminářů – Meadville Lombard Theological School v Chicagu a Starr King School for Ministry v San Franciscu. Třetí, kterým je János Zsigmond Unitárius Kollégium v rumunském Kološváru, je v plánu navštívit počátkem roku 2018.

Jednáním s představiteli zmíněných seminářů byla pověřena Kristýna Ledererová Kolajová jako statutární zástupce NSČU a já za pracovní výbor Unitářské akademie. Již při plánování itineráře návštěv seminářů v USA bylo zjevné, že vzhledem ke vzdálenostem mezi nimi to nebude snadná cesta. Vzápětí do jejího harmonogramu přibýly pozvánky na různé události, které se shodou okolností konaly zhruba v termínu zamýšlené návštěvy seminářů, a další volné dny jsme se rozhodli vyplnit studijními návštěvami unitářských obcí, aby celá akce byla co nejefektivnější. A tak, když byl konečně zřejmý celkový rozpis cesty, mnozí z našich hostitelů při pohledu na něj jen nevěřícně kroutili hlavami nad tím, co se dá všechno stihnout za dvanáct dnů.

Cestu jsme zahájili v Annapolis, kde jsme byli hosty při slavnostním odchodu duchovního obce Freda Muira ze služby. V Unitarian Universalist Church of Annapolis působil posledních třicet čtyři let. Právě v této obci jsem v roce 1997 absolvoval duchovenskou praxi, a proto přišlo i pozvání na tuto akci. Během celovečerní oslavy s celkovou účastí přes dvě stě lidí promluvil mnoho hostů, kteří přijeli často i z velké dálky – ovšem my byli z dálky největší. Fred Muir je významným unitářským duchovním v USA, mimo jiné i díky své angažovanosti na mezinárodní úrovni. Po nedělním shromáždění, které bylo rovněž věnováno Fredovi, jsme se přesunuli do Chicaga.

V Chicagu jsme absolvovali intenzivní sérii návštěv zdejších unitářských sborů, jejímž důležitým cílem bylo hledat spojitosti mezi americkými a českými unitářskými obcemi a inspiraci pro naše prostředí. Ve dvou dnech jsme jich zvládli navštívit pět, což při jejich rozmístění v rámci desetimilionového města vyžadovalo detailně promyšlenou koordinaci.

První z nich byla Unity Temple Unitarian Universalist Congregation, což je skutečný architektonický klenot – budovu sboru postavil jeden z nejslavnějších amerických architektů Frank Lloyd Wright. Obec má dnes z tohoto důvodu zajímavé dilema: protože jejich kostel patří mezi významné americké stavby, provozují se zde profesionální komerční prohlídky pro zástupy turistů, zatímco lidé z obce mají své programy jinde. Výjimkou jsou samozřejmě nedělní shromáždění, která se konají v původní historické budově. Všechny další programové aktivity, kterých je typově kolem padesáti, probíhají v jiných prostorách. „Takže tohle vlastně není ten opravdový domov obce,“ ptal jsem se laické duchovní, která nás (rovněž za nemalý poplatek) Wrightovým chrámem provázela. „Je to součást našeho domova, taková naše historická základna,“ řekla mi.

Další obec, kterou jsme navštívili, Third Unitarian Church of Chicago, má zvláštní dilema. Byla založena v části města s výhradně bělošskou populací, ovšem v 70. letech 20. století

Unity Temple Unitarian Universalist Congregation, Chicago, Illinois, interiér místnosti pro shromáždění, dochovaný v původní podobě. Autorem návrhu celé stavby je architekt Frank Lloyd Wright. (Pokud není uvedeno jinak, je autorem fotografií Petr Samojšský.)

došlo v této oblasti k masivnímu stěhování a okolí sboru bylo osídleno převážně chudším černošským obyvatelstvem. Měl se sbor spolu s většinou svých členů tehdy také přestěhovat? Nedošlo k tomu, a tak pozvolna přišlo to, co přijít muselo: složité hledání způsobu, jak oslovit nové místní obyvatele, jejichž kultura je zcela

odlišná od kultury původní unitářské obce. Jak adaptovat svůj styl organizace, aby byl adekvátní pro lidi se zcela jiným očekáváním a duchovními potřebami, a v neposlední řadě i tomu, co kostel, tradice a bohoslužba může nabídnout? V době naší návštěvy zrovna například probíhala debata o obrazové výzdobě (portrétní galerie

Third Unitarian Church of Chicago, Illinois, pohled k pulpitu včetně několika portrétů zejména unitářských osobností. Tato výzdoba je pro sbor typická.

Unitarian Church of Evanston, Chicago, Illinois, kostel ne nepodobný průmyslové architektuře působí velmi sympaticky a přívětivě.

slavných osobností liberálního náboženského myšlení), která je pro shromažďovací prostory obce typická a dominantní. Mnozí noví členové ji však chápou jako výstavu obrazů „bohatých bílých chlapíků“, jejichž historický význam je v jejich očích snižován kupříkladu tím, že někteří z nich vlastnili otroky.

Moderní stavba připomínající tovární halu je sídlem další chicagské obce, Unitarian Church of Evanston. Ovšem navzdory sklobetonové konstrukci s vestavěnými kanceláři, lehce připomínajícími kukaň z filmu *Marečku, podejte mi pero*, se tam člověk cítí dobře – což může být jak velmi vhodným designovým řešením interiéru, tak i kompletně prosklenou čelní stěnou, skrze kterou účastník shromáždění hledí do přilehlého přírodního parku. Výčet aktivit, které zde probíhají, je pro našince ohromující; od malých programových skupin přes zájmové kroužky až po sbírky pro bezdomovce. Členům se tak nabízí pestrá škála možností, jak být platný svému okolí a světu.

Zcela jiný dojem nás pak čekal v Peoples Church of Chicago. To je historický sbor, jehož založení, ale i následující osudy jsou až nápadně podobné pražské Unitarii a s ní de facto i celému českému unitářství, v němž byla zpočátku ústřední obcí. Peoples Church byl založen Prestonem Bradlym, nesmírně čínorodým, podni-

kavým a populárním řečníkem a unitářským duchovním. Stejně jako Čapek v Československu šel Bradley v Chicagu vlastní cestou a stavěl na úspěchu, v čemž mu v té době vydatně pomáhalo i rozhlasové vysílání. Podobně i budovala, ve které je znát velkorysý záměr a prvotní velkolepý úspěch celého projektu, nápadně připomíná naše prostory v Praze. Ovšem v pozdějších letech, jakmile osobní věhlas Bradleyho ustával, řídly i řady návštěvníků v hledišti a dnes bývá z dvanácti set sedadel při shromážděních obsazeno kolem třiceti.

Jako poslední jsme v Chicagu navštívili First Unitarian Church. Místní unitáři si po přestěhování z centra nechali postavit budovu v neogotickém stylu s bohatou sakrální symbolikou, a to včetně podzemní krypty, ve které je umístěno kolumbárium. Situován v akademickém prostředí chicagského Hyde Parku, kde je obyvatelstvo tvořeno převážně studenty a univerzitními profesory, poskytuje tento kostel svým návštěvníkům zázemí se záměrným důrazem především na liberální přístup k náboženství a sociální spravedlnost, který se projevuje i veřejně deklarovanou vstřícností k světovým náboženstvím.

Pak se naše cesty rozdělily, Kristýna se účastnila symposia na teologickém semináři Meadville Lombard, já jsem se přesunul zpět na

Peoples Church of Chicago, Illinois, pohled z jedné z galerií na jeviště. Budova sboru je pětipodlažní a shromažďovací prostor má hned několik o různých velikostech, tato je centrální, přes tři podlaží.

východní pobřeží, abych navštívil partnerskou obec pražské Unitarie ve městě Paramus, New Jersey. Sešli jsme se znovu až o tři dny později na západě, v Kalifornii, kde mělo proběhnout druhé hlavní jednání naší cesty, a to s unitářskou teologickou školou Starr King School for Ministry. Tomu ale předcházela návštěva pěti

unitářských obcí ve městech San Francisco, Santa Rosa, Davis, Marin a Sacramento.

V San Franciscu jsme se nedokázali spojit s duchovní zdejšího sboru předem, takže jsme k zamčeným dveřím dorazili neohlášení. Nakonec jsme měli štěstí, mimo hodiny pro veřejnost nám otevřel místní usměvavý uklízeč. Výkladu

First Unitarian Church, Chicago, Illinois, neogotická stavba, půdorysem podobná klasickým křesťanským kostelům. Toto uspořádání má však pro unitářská shromáždění spoustu nevýhod. Výzdoba je vztažena ke světovým náboženstvím a duchovním proudům.

First Unitarian Universalist Society of San Francisco, Kalifornie, další z neogotických staveb, tentokrát ovšem s interiérem řešeným pro unitářské potřeby daleko vhodněji než First Unitarian v Chicagu.

Unitarian Universalist Congregation, Santa Rosa, Kalifornie, nedělní shromáždění se silnými buddhistickými akcenty a country kapelou. Navštívili jsme první ze dvou po sobě následujících pravidelných nedělních shromáždění, které bývá obohaceno o dětský program. Konání dvou nedělních shromáždění po sobě bylo typické pro téměř každý větší sbor, který jsme navštívili. Opakovalo se i to, že jedno z nich bylo s programem pro děti.

Unitarian Universalist Congregation of Marin, Kalifornie, pohled od meditačního labyrintu směrem k budově sboru a meditační zahradě na návrší nad sborem.

ani unitářské debaty se nám sice nedostalo, ale aspoň jsme si mohli prohlédnout nádherné prostory kostela, pohovořit o činnosti a zaměření obce a posbírat letáčky.

Na nedělním shromáždění v Unitarian Universalist Congregation ve městě Santa Rosa jsme byli svědky úžasné dynamické bohoslužby s country kapelou. Když jsme slyšeli jejich příběh o nesmírně rychlém růstu, kdy se prakticky během pár let z malé obce na okraji mės-

ta stalo tohle společenství se stovkami členů a s prostory v centru města, bylo to jen těžko k uvěření.

V Unitarian Universalist Congregation of Marin jsme se záměrně rozhodli pro návštěvu jednoho z jejich programů otevřených veřejnosti, a to z cyklu vzdělávání dospělých. Byla to poslední z prezentací na téma transcendentalismus, v jejímž závěru jsme se rádi zapojili do debaty, jak tento velmi pozoruhodný směr uni-

Unitarian Universalist Church of Davis, Kalifornie, netypicky šířkově orientovaný prostor pro shromáždění byl velmi útulný.

**Unitarian
Universalist Society
of Sacramento,
Kalifornie, Kristýna
Ledererová Kolajová
s Nancy Opršalovou
v knihovně zdejšího
sboru.**

tářské tradice ovlivnil i dnešní americkou kulturu – a jak je přítomný i v českém unitářství, byť si to možná ne každý uvědomuje. Budova obce je na vrcholu kopce nad městem, bezpochyby v nesmírně hodnotné lokalitě. O to významnější je záměr této kongregace udržovat přírodní ráz jejich rozlehlého pozemku s nádherným přírodním labyrintem.

Podobné to bylo i v obci ve městě Davis. Kostel vůbec nebylo snadné najít, protože jeho rozlehlá stavba je doslova obklopená přírodou. Sednete-li si do zadních míst shromažďovací místnosti, váš pohled upoutá výhled skrze prosklené dveře do krajiny. Vyjdete-li po shromáždění těmi dveřmi ven, ocitnete se v Zahradě vzpomínek, což je meditativní prostor připomínající členy obce, kteří již z tohoto světa odešli. Zvláštní to kombinace retrospektivy, spočívání v přítomnosti a pohledu do budoucnosti! Tak totiž prostory jejich obce působí.

Milým překvapením bylo, když jsme před návštěvou unitářů v Unitarian Universalist Society of Sacramento byli upozorněni tamním duchovním Rogerem (který byl před lety mým spolužákem v Chicagu), že nás bude očekávat on a paní Opršalová. Těšili jsme se tedy na setkání s krajankou! Bylo to skutečně milé a srdečné, byť paní Opršalová nakonec pocházela z Texasu a jen se provdala za pana Opr-

šala, který před emigrací „chodil do Unitarie v Praze“ a bydlel „kousek za Prahou“ (na Moravě, jak jsme vypátrali přesněji). Ten v minulosti emigroval do USA a bohužel již zemřel, takže jsme si s ním nemohli popovídat o jeho dlouholetém aktivním členství v unitářské obci v Sacramentu.

O každé z uvedených obcí by se dalo hovořit velmi dlouze, protože každá představuje svůj vlastní svět: originální prostředí, osobité řešení interiéru i přesah do blízkého okolí, viditelně vlastní styl shromáždění, programové skladby a podobně. Nicméně shodných rysů bylo také hodně, kupříkladu ve všech obcích na západě, východě i středozápadě jsme viděli transparenty a nápisy vítající imigranty, hesla zdůrazňující základní unitářské principy vstřícnosti a tolerance.

A co ještě bylo stejné napříč obcemi, které jsme navštívili na východě, na západě i ve středu Spojených států? Všude jsme byli srdečně vítáni s otevřenou náručí a pohostinností. A to je nakonec shodné i s námi, neboť i my vítáme v našich obcích návštěvníky, a to včetně zahraničních, že?

O jednání na amerických teologických školách se v tomto článku nezmiňuji, podrobnosti o nich se dočtete v článku Kristýny Ledererové Kolajové na stranách 38–43 v tomto čísle Tvůrčího života.

Unitářská akademie v roce 1

Michal Kohout

Unitářská akademie má za sebou první ročník své existence. S koncem roku tedy nastal čas ohlédnout se a krátce vyhodnotit její dosavadní aktivity: co se odehrálo, jak a zda se daří naplňovat původní očekávání.

Z výukového soustředění Unitářské akademie, přednáška S. Kováce, Český Krumlov, březen 2017.
(Foto Aleš Velich.)

Dosud proběhla dvě vícedenní výuková soustředění k prvním ze vzdělávacích modulů. Jarní modul, *Tradice*, byl věnován historii domácího unitářství i toho ve světě. Podzimní modul byl zaměřen na problematiku *Vedení*, a to z pohledu etiky i praktického výkonu vedení společenství především na úrovni jednotlivých obcí. První výukové soustředění se uskutečnilo v Českém Krumlově a zúčastnilo se ho dvacet jedna studujících, pět vyučujících a čtyři nepřednášející garanti a členové vedení akademie. Podzimní proběhlo v prostorách barokního špitálu ve východočeském Kuksu za účasti dvaadvaceti studujících a pěti vyučujících. V rámci podzimního běhu byly současně zahájeny i aktivity

nadstavbového modulu (téma *Étos unitářského duchovenství*) určeného pro adepty na duchovenskou službu. Celkem má dnes Unitářská akademie přihlášených třicet studentů (z toho osm v nadstavbovém modulu).

V souvislosti se zahájením výuky nadstavbového modulu vyšla i první učebnice naší akademie – *Úvod do práce unitářského duchovního*, jejímž autorem je Petr Samojkský. Obou soustředění se přitom zúčastnili jako vyučující i významné osobnosti mezinárodní unitářské scény – Sara Ascherová, výkonná ředitelka ICUU, Eric Cherry, ředitel mezinárodní kanceláře americké Asociace unitářů a univerzalistů, Sándor Kovács, pedagog z Evangelického

teologického institutu v Kološváru a Lawrence Peers, unitářský duchovní, kouč a odborný poradce působící dříve na unitářské teologické škole Meadville Lombard. Duchovní cvičení na obou výukových soustředěních vedl člen komise Unitářské akademie Jiří Motl a obě soustředění měla i další společenský i kulturní program.

Účast v jednotlivých modulech akademie je otevřená, může se v zásadě přihlásit každý člen NSČU ale i zahraniční a domácí hosté. V roce 2017 byla kapacita omezena pouze možnostmi navštívených konferenčních zařízení. Nicméně většina účastníků pokračovala ve svém studiu i v období mezi jednotlivými běhy, kdy pod vedením studijních garantů, členů komise Unitářské akademie, zpracovávali kratší seminární práce, řešili zadaná cvičení a seznamovali se s doporučenou literaturou. Jedním z komunikačních nástrojů pro kontakt s Unitářskou akademií v období mezi jednotlivými výukovými soustředěními byly i nově zřízené webové stránky akademie (www.unitarska-akademie.cz) včetně intranetu.

Z hlediska dopadu akademie na naše společenství je pravděpodobně brzy na nějaké podrobnější bilancování přínosu získaných dovedností a vědomostí pro provoz jednotlivých obcí. Již dnes je však možné říci, že akademie výrazně přispěla k vzájemnému poznání i osobnímu sblížení členů různých obcí naší společnosti (kurzů v se zatím účastnili členové šesti z celkem osmi obcí NSČU). Praxe v jednotlivých obcích se dost pravděpodobně za tento rok vlivem Unitářské akademie nijak dramaticky nezměnila. Troufám si však prohlásit, že co se alespoň o kousek posunulo, je vzájemné poznání i respekt pro to, „jak to dělají jinde“ – naše schopnost svoje zkušenosti sdílet a učit se z nich.

Akademie nám také zprostředkovala významné kontakty na liberální náboženskou scénu v České republice – Filip Jaroš, Jiří Motl, Ruth Weininger, to všechno jsou osobnosti, které přinesly určitou vzpruhu i nový pohled do naší činnosti, přitom bez aktivit akademie by prostor pro vzájemnou spolupráci byl zřetelně menší. V současné době vyjednávaná dohoda o spojení fondů knihovny Nadace Světový étos a Unitářské knihovny je jen jedním z hmatatel-

ných výsledků této spolupráce. V Infoservisu provozovaném časopisem domácí liberální náboženské scény Dingir vyšel o akademii krátký článek a unitáři tak po dlouhé době vstupují i na toto pole. Zdá se, že projekt má potenciál rozšířit povědomí o unitářství zatím minimálně v rámci domácí odborné veřejnosti a že se tento potenciál projevuje rychleji, než jsme původně doufali.

I mezinárodní ohlas projektu dává naději, že se skrze Unitářskou akademii blýská českému unitářství na lepší časy. Kromě samotné účasti a možnosti seznámit se s významnými osobnostmi americké i evropské unitářské scény, zaujal projekt i laické unitáře z okolních evropských zemí. Výhodou jeho programů je, že díky zahraničním lektorům i účasti členů naší anglicky hovořící obce je celý program kurzů simultánně překládán do angličtiny. To otevírá dveře pro účast zahraničních, především evropských účastníků a akademie se může i v tomto směru pochlubit prvními zájemci. Z letošní návštěvy u britských unitářů rovněž víme, že v řadě sborů se o projektu akademie vědělo a byl o něj živý zájem. O studium projevíli zájem také členové obcí Evropských unitářů a univerzalistů a referoval o něm i jejich časopis Unitarier.

Nadějné výsledky přinesla také návštěva P. Samojského a K. Ledererové Kolajové na amerických unitářských seminářích Meadville Lombard Theological School v Chicagu a Starr King School for the Ministry v Berkeley, která se uskutečnila v listopadu. Ukazuje, že projekt Unitářské akademie otevírá českým unitářům řadu možností a kontaktů na mezinárodní úrovni. S oběma fakultami v současné době dále jednáme o konkrétních formách oficiální spolupráce – viz článek Kristýny Kolajové Ledererové v tomto čísle Tvůrčího života.

Máme-li konfrontovat dosavadní činnost akademie se zamýšlenými cíli, možno říci, že výsledky předčily očekávání. Radost můžeme mít nejen z toho, že se akademie rozběhla a co všechno přinesla, ale i jak její kurzy a další činnost probíhaly. Program byl možná plný, ale atmosféra obou modulů svědčila o potenciálu akademie proměnit NSČU nejen v lepší (tedy efektivněji fungující) společnost, ale i živější (hlubší a autentičtější) společenství. Naším

Společné zapalování svíček v rámci duchovního shromáždění Unitářské akademie. Výukové soustředění v Kuksu, říjen 2017. (Foto Luboš Zámeš.)

úkolem bude nyní nepropadnout iluzi snadného úspěchu, nenastavovat budoucí očekávání naopak přehnaně vysoko a především v nasazeném úsilí nepolevovat.

Závěrem tohoto krátkého bilancování bych rád poděkoval všem, kteří se o projekt Unitářské akademie dosud zasloužili. V první řadě je nutné zmínit Petra Samojského, který myšlenku akademie inicioval a podílel se na její ideové a organizační přípravě i realizaci. Velký dík patří dále Kristýně Ledererové Kolajové, která projekt z pozice předsedkyně ústředního správního sboru NSČU podpořila, i celému realizačnímu týmu ústředí NSČU – L. Hrabánkové a R. Weininger. Akademie jim vděčí nejen za obětavou přípravu jednotlivých běhů, která v mnohém překonala i standardy běžné u kamenných institucí pyšících se delší tradicí i mnohonásobně vyšším rozpočtem, ale i za vytrvalou organizační podporu v mezidobí mezi jednotlivými běhy, spočívající mimo jiné i v organizaci, spuštění a provozování webových stránek. Kristýně a Petrovi pak patří díky také za jejich v mnohém objektivní příspěvky o historii českého unitářství, které nám umožňují vidět naši minulost v daleko plastičtějším světle v jejich úspěších i propa-

dech. Dík patří samozřejmě i ostatním členům komise Unitářské akademie ať už těm, kteří v ní působili jen krátce na samém jejím začátku, jako předsedkyni sboru duchovních NSČU Sofii Karolině Pavala a zástupci laických členů Ladislavu Pivcovi z Pražské obce unitářů (který pro akademii složil i hymnu), či těm, kteří v ní působí doposud – neunitářským odborníkům Jiřímu Motlovi a Filipu Jarošovi, laickým unitářům – Štěpánu Mairovskému a Janě Tiché i duchovnímu Obce unitářů Teplice Vlastimilovi Krejčímu. Děkujeme rovněž našim zahraničním lektorům za jejich akademický přínos i nakažlivý entuziasmus pro společnou unitářskou myšlenku. Velký dík za jejich zájem a nasazení patří přirozeně i všem studujícím naší akademie.

V rámci poděkování bychom neměli zapomenout ani na naše předchůdce – české i zahraniční unitáře předcházejících generací. Právě zprostředkované znalosti i konfrontace s mnohdy omezenými možnostmi, které mají pro rozvoj svého společenství unitářů v sousedním Polsku, Rakousku či Německu, umožňují lépe pochopit, jak významně čerpá naše akademie z činů a odhodlání předcházejících generací, a to jak v ideovém, tak materiálním slova smyslu.

Learning Scope Symposium v Chicagu a možnosti spolupráce Unitářské akademie s americkými unitářskými vysokými školami

Kristýna Ledererová Kolajová

LEARNING SCOPE SYMPOSIUM

Americká Meadville Lombard Theological School, vzdělávací instituce nabízející magisterské i doktorandské studium unitářských duchovních, pořádala ve dnech 15.–17. listopadu 2017 symposium, jehož tématem bylo řešit otázku, jak studijní program této školy více zaměřit na vzdělávání na nadnárodní úrovni a co nejlépe je přizpůsobit potřebám unitářských komunit mimo Spojené státy americké. Vedení této školy se totiž rozhodlo v následujících několika letech přetvořit strukturu i formu nabízeného studia tak, aby byla zajímavá i pro unitáře z jiných zemí a odpovídala potřebám tamních komunit. Skupina pedagogů, studentů i spolupracujících organizací má v plánu vybudovat interaktivní prostředí (Global Learning Community), v němž by bylo možné na stávající vysoké úrovni, kterou si škola dlouhodobě drží, vzdělávat budoucí unitářské duchovní či laické vůdce s větším ohledem na specifické kulturní rysy, tradice a zaměření jejich národních či regionálních skupin a zároveň se širokým povědomím o aktuálních trendech a situacích jinde.

K tomuto prvnímu pracovnímu a velmi intenzivnímu jednání o možnostech, které se v této oblasti nabízejí, byli mimo ředitele a pedagogů z Meadville Lombard přizváni odborníci ze tří unitářských organizací, které se zabývají mezinárodními vztahy: Rev. Sara Ascherová, výkonná ředitelka ICUU (Mezinárodní rady unitářů a univerzalistů), Rev. Eric Cherry, ředitel odboru mezinárodních vztahů UUA (americké Asociace unitářů a univerzalistů) a Rev. Roger Bertschhausen, ředitel UUPCC (Unitářské a univerzalistické

Spertus Building, Michigan Avenue, Chicago, v šestém patře téhle budovy téměř v centru města a na pobřeží Michiganského jezera sídlí Meadville Lombard Theological School od roku 2011. Předtím vlastnila komplex historických budov v oblasti chicagského Hyde Parku. (Pokud není uvedeno jinak, je autorkou fotografií Kristýna Ledererová Kolajová.)

Účastníci sympozia zleva, přední řada: Mahesh Uphadyaya (Indie), Lee Barker, ředitel školy, Claudia Espinelová, Szabolcs Czire (Rumunsko), Mark A. Hicks, Leigh Mainertová (Jihoafrická republika), Nicole Kirková. Horní řada zleva: Eric Cherry, Roger Bertschausen, Katleen McTigueová, Sara Ascherová, Jorge Espinel (Kolumbie), Diana Daviesová, Kristýna Ledererová Kolajová, Kyohei Mikawa (Japonsko) a Michael Hogue.

ké rady pro partnerské obce), a dále šest osob z vedení jednotlivých organizací mimo USA: Leigh Mainertová z Kapského města, Jorge Espinel pracující na rozvoji unitářských skupin v Latinské Americe, Mahesh Uphadyaya z indické skupiny v Khasi Hills, Kyohei Mikawa z japonské buddhistické skupiny Rissho Koseikai, úzce spolupracující s americkými unitáři, Szabolcs Czire, profesor na Evangelickém teologickém institutu v Kluži a blízký spolupracovník biskupa maďarské a rumunské unitářské církve, a já za NSČU.

Program sympozia byl ze strany Meadville Lombard velmi pečlivě rozplánován tak, aby společně strávené necelé tři dny byly využity co nejvíce. Pracovní aktivity byly rozděleny do devadesátiminutových bloků s desetiminutovými přestávkami mezi nimi, pracovní byla i společná jídla. První den jsme takto strávili pět hodin, druhý den dvanáct a třetí devět. Každý den byl zahajován neformálním a krátkým duchovním

shromážděním a zakončován nějakým společným rituálem a kromě toho byl pracovně vždy uzavřen průběžným vyhodnocením jak ze strany školy, tak externích účastníků.

Přípravy na toto symposium ze strany všech zúčastněných ovšem začaly již o dva měsíce dříve, kdy vedení školy Meadville Lombard zorganizovalo pro celou skupinu videomeeting, na němž byl celý projekt představen a zadáno několik úkolů, které měl každý z nás šesti zahraničních účastníků předem vypracovat. Obsahově se týkaly především kulturních a sociálních charakteristik jednotlivých organizací a jejich vedení, výzev v oblasti duchovenské práce a způsobů, jak jsou v té které organizaci či komunitě pojmány slavnosti. Na základě těchto příprav pak probíhaly páteční programy, které spočívaly v prezentacích takto zpracovaných témat vždy dvojicí zahraničních účastníků (formou vyprávění příběhu) a jejich reflexí ze strany Sary, Rogera či Erica. Dvojice i jejich

Neokázalý, ale velmi sympaticky vypadající vstup do Starr King School for the Ministry. Spirála nad vchodovými dveřmi je logem školy.

by bylo třeba podniknout k vytvoření Global Learning Community? Jak by mělo být dle vašeho názoru přetvořeno studium na Meadville Lombard Theological School, aby mohlo být vzdělávacím prostředím, které by vyhovovalo i zahraničním unitářům? Po půlhodině si skupiny tyto výstupy vyměnily a reagovaly na ně.

Na základě symposia tak vzniklo velké množství podnětného materiálu: jednak mnohem plastičtější obraz o působení jednotlivých

unitářských institucí, organizací či komunit, o jejich tradicích, vývoji, aktuálních potřebách, rozpracovaných projektech, cílech a vizích, jednak vykryštovala a byla pojmenována témata, hodnoty, problémy, které se dají vnímat jako společné, a v neposlední řadě jsme se shodli na základním souboru možností, jak začít společně pracovat na rozvoji unitářského institucionalizovaného vzdělávání a sdílení zkušeností v této oblasti.

Starr King School for the Ministry, Berkeley, místnost pro studentské bohoslužby.

Starr King School for the Ministry, Berkeley, některá zákoutí chodeb jsou pojata jako místa pro odpočinek i konverzaci.

Toto pracovní setkání bylo prvním krokem k inovacím, na kterých bude zejména vedení školy Meadville Lombard dále aktivně pracovat se zapojením všech oslovených osob, které o to budou mít zájem.

MOŽNOSTI SPOLUPRÁCE UNITÁŘSKÉ AKADEMIE S AMERICKÝMI UNITÁŘSKÝMI VYSOKÝMI ŠKOLAMI

Pro NSČU všem měla tato akce ještě další přidanou hodnotu: Byla to velmi vhodná příležitost osobně probrat s ředitelem školy Meadville Lombard Lee Barkerem možnosti, jak by s touto institucí mohla oficiálně spolupracovat Unitářská akademie. Během několika na sebe navazujících jednání, kdy jsme si vzájemně představovali naše programy, současný stav výuky a rozvoje obou vzdělávacích zařízení – a také samozřejmě cíle a vize do budoucna, jsme došli k několika oblastem, v nichž by nám američtí kolegové mohli být nápomocni (a možná i k nějakým, v nichž bychom mohli být užiteční my jim). Konkrétní kroky budou dále a podrobněji řešeny v roce 2018 zjara, kdy do Prahy na několikadenní pracovní návštěvu přiletí dr. Nicole Kirková, pověřená za americkou stranu dalším jednáním. Při této příležitosti by se měla setkat s komisí akademie i některými studenty a lépe poznat naše prostředí. Prvním již oficiál-

ně dohodnutým příslibem je možnost užívání studijních videomateriálů, které bývají každoročně výstupem z Global Conference, jednoho ze studijních programů Meadville Lombard, Unitářskou akademií.

Podobné jednání jsme pak o několik dnů později vedli již společně s Petrem Samojáským za výkonný výbor Unitářské akademie ještě na další unitářské vysokoškolské instituci, Starr King School for the Ministry v Berkeley. I zde se nám dostalo velmi otevřeného a pozorného přijetí. Několik hodin se nám zde věnovala Rev. Lindi Ramsdenová, děkanka pro studentské záležitosti, komunitní a veřejný život, která nás mimo jiné provedla všemi prostory školy i přilehlých zařízení včetně knihoven. Jedinečným zážitkem pro mě osobně bylo například to, že jsem si v univerzitním archivu mohla prolistovat (samozřejmě v rukavičkách) dva prvotisky děl Michaela Serveta. Vzácnější věc jsem v rukou zatím nedržela, řekla bych.

Nicméně mnohem důležitější je, že i na Starr King School se nám otvírá prostor pro oficiální užší vztah a sdílení například vybraných kurzů, studijních materiálů, hostování pedagogů nebo i využití stipendijního programu Francis Balász Scholars Program. Ten byl zaveden roku 1994 a vyhrazen pro studenty z klužského institutu. Nyní je již otevřen Filipíncům a my by-

chom mohli být třetí unitářskou zemí, která jej může využívat, a to pro vybrané studenty modulu N naší akademie (doporučené jejím vedením) k semestrovému pobytu na Starr King School. I v jednáních s touto institucí budeme pokračovat.

Unitářská akademie je projekt, který unitáře ve světě zajímá i proto, že je svým pojetím ojedinelý a jeho dvojjazyčné prostředí dává příle-

žitost zapojit do studia i zájemce mimo Českou republiku. Přidanou hodnotou pak je, že kvůli tomu může více zaujmout také etablované a silné unitářské vzdělávací instituce, které jsou, zdá se, ochotny se nějakým způsobem zapojit do práce na rozvoji naší akademie. Pokud by se toto v budoucnu podařilo, byl by to další významný krok NSČU na mezinárodní unitářské scéně.

Starr King School for the Ministry, Berkeley, ke škole patří i malý zatravněný dvorek ve vnitrobloku.

Podzimní retreat EUU

Mark Shiels

Naši členové se pravidelně zúčastňují retreatů Evropských unitářů a univerzalistů, které se dvakrát ročně konají v různých částech Evropy. Už jsme takto navštívili retreaty v Kolíně, Mittelwihru (Alsasko ve Francii), Frankfurtu a Ulmu. Zatím poslední retreat se konal ve Spa, oblasti Arden ve východní Belgii.

Probíhal od pátku 27. do neděle 29. října 2017. Vedla jej Rev. Diane Rollertová, duchovní unitářského sboru v kanadském Montrealu. Diane pro retreat zvolila téma Zapojení srdce, cesty k Duchu (*Engaging the Heart, Ways to Spirit*).

Retreat vždy začíná páteční večeří, po níž následuje neformální shromáždění, zaměřené na vytvoření společenství a naladění se na téma, jemuž je věnován nadcházející víkend. Zpíváme přitom unitářské písně a koná se také sdílení „svíce radosti a starostí“ (*Candles of Joys and Concerns*). Po shromáždění následuje mezigenerační sdílení, propojující účastníky všeho věku. Po něm jdou dospělí účastníci většinou do kavárny nebo baru a věnují se neformálnímu setkávání a povídání.

V sobotu po snídani probíhá tříhodinový workshop, rozdělený do dvou částí. V souvislosti s hlavním tématem byla první polovina tohoto workshopu zaměřena na praktické otázky typu: „Jaká je vaše osobní teologie?“ „Věnovali jste se někdy duchovní praxi?“ „Jak je pro unitáře důležité mít systém osobní víry a osobní duchovní praxi?“ Pak se konalo cvičení, při němž jsme si zapisovali, co pro nás znamená naše vlastní náboženská obec nebo duchovní společenství.

Po přestávce určené na malé občerstvení mluvila Diane o důležitosti osobní i společné duchovní praxe. Promluvila také o tom, jak můžeme nacházet cesty k větší otevřenosti vůči myšlence Boha v nás či niterného Božství. To vyústilo v podnětnou diskusi o tom, že Duch boží je v unitářských společenstvích opět velice diskutovaným tématem.

Po obědě následovala řada tematických a duchovních workshopů. Poté jsme se vydali do Spa, abychom si krátce prohlédli krásné lá-

zeňské městečko, v němž vznikl anglický výraz pro lázně (*spa*). Další účastníci retreatu šli do lesa, bydleli jsme totiž přímo na okraji Ardenského lesa, hned nad městečkem Spa.

Sobotní večer přináší vždycky velkou zápravu, protože po večeři je na programu takzvaná Noc talentů. Účastníci zpívají písničky, vyprávějí historky, čtou básně a pronášejí komické monology.

V neděli ráno se po snídani koná vždycky shromáždění. Diane je tentokrát nazvala Přijímání chleba (*Bread Communion*) což je tradice v její obci v Montrealu. Pak následovala krátká promluva a zapalování svíček za příbuzné a přátele, kteří zemřeli v minulém roce. Poté jsme ještě absolvovali společný oběd. Asi třetina z nás zůstala do pondělka – odpoledne jsme měli schůzi představenstva EUU a po něm jsme oslavili starobylý keltský svátek Samhain, který vedl druid ze společenství amsterdamských unitářů – Taco Ijzerman.

Každý retreat, ať už unitářský nebo jiný, ve mně vždycky vyvolá spoustu nových myšlenek a pocitů. Tento ve mně zanechal hluboký dojem z toho, jak krásné je být celý víkend pohromadě se sto deseti unitáři z celé Evropy, i vědomí, že ač jsou naše pohledy či osobní teologie velice rozdílné, máme přesto mnoho věcí, které nás spojují, jako osobní etiku, uvědomění si významu sounáležitosti, hledání hlubšího pochopení Boha či Nejzazšího rozměru bytí.

Také se ukázalo, jak důležitým prvkem našich společenství a komunit, ale i větších shromáždění jako tento retreat, je právě společné setkávání. Naše shromáždění určená k vzdávání úcty, stejně jako ta věnovaná přechodovým rituálům, nás inspirují, sjednocují a vtahují nás do hlubšího vztahu se sebou samými, spo-

lu navzájem, i do vztahu s univerzálním Bohem, o němž někteří mluví prostě jako o Kosmu.

Když retreat skončil, byl jsem si dobře vědom, že nám Diane ukázala způsoby, jak zapojit svá srdce jak v rámci retreatu, tak i v rámci našich unitářských společenství. Pokud tak budeme činit, duch univerzálního Boha bude přítomný jak v každém z nás, tak v našich komunitách.

(přeložila Ruth Weiniger)

Rev. Diane Rollertová, duchovní unitářského sboru v Montrealu, vedla podzimní retreat EUU 2017. (Foto převzato z: www.europeanuu.org.)

Sdílení světla 2. prosince 2017

Lucie Hrabánková

Podobně jako loni jsme i letos brzy na podzim v ústředí začaly s přípravou prosincové unitářské slavnosti Sdílení světla. Do příprav se zapojila i nově obnovená Aliance žen, která zahájila činnost k 1. říjnu roku 2017 díky několika členkám z Obce širšího společenství, tedy k 92. výročí jejího založení. Aliance žen navrhla v rámci oslavy uspořádat dobročinnou aukci výrobků s unitářskou nebo duchovní tematikou. Její zástupkyně oslovily členky z dalších obcí s prosbou, zda by se do této aukce zapojily. Nakonec se nám sešlo tolik různých předmětů, že nebylo téměř kam je dát.

Zahájení slavnosti Sdílení světla 2017 v Čapkově sále pražské Unitarie.
(Autorem všech fotografií je Ondřej Svatoš.)

Podobně jako před rokem zvolila Kristýna Ledererová na pozvánku obrázků planoucího kalicha, tentokrát v zajímavém mozaikovém provedení. A stejně jako loni bylo základem programu připomenutí členských jubileí – jmenovitě jsou připomenuti členové, kteří jsou unitáři jeden, pět, deset, patnáct a více let (v násobcích pěti). Tentokrát bylo jedno z nich velmi významné: osmdesáté výročí členství dovršila paní Hana Zítková.

O hudební doprovod jsme obdobně jako před rokem požádaly paní Pavlu Franců, která po několik let vyučovala v Unitarii malé žáčky hře na housle. Ta si k sobě letos přizvala kolegyni paní Boženu Englerovou na klavír, takže

jsem se mohli zaposlouchat do krásných skladeb Wolfganga Amadea Mozarta (Sonata 28 – Allegro a Menuetto), Gabriela Faureho (Sonata op. 13 – Allegro vivo), ale i děl českých skladatelů Vítězslava Nováka (Lístek do památníku) a Jaroslava Kvapila (V přírodě).

Samotný program slavnostního odpoledne byl zahájen ve tři hodiny odpoledne v Čapkově sále společnou unitářskou písní *Zde jsme se sešli* a zapálením krásného kovového kalicha, který byl vloni věnován Pražské obci unitářů (stejně jako všem obcím) ústředím NSČU.

O slova k zapálení kalicha se podělili duchovní všech obcí, každý pronesl jeden řádek následujícího textu:

Postupné zapalování svíček pro meditaci v kruhu světla. Nejprve si duchovní zapálili své svíce od společného kalichu, od nich si pak své svíčky rozsvěceli někteří členové.

- *Zapalujeme tento kalich jako symbol světla.*
- *Světla sdíleného mezi námi lidmi dobré vůle.*
- *Ať světlo vstoupí do našich srdcí.*
- *Ať námi prostoupí a prosvětlí naše životy.*
- *Ať světlo se tak šíří a skrze nás prostoupí celý svět.*
- *May we share the light, wisdom and happiness.*
- *Šiřme to světlo, kterého se nám dostalo.*

Slavnost byla věnována tématu dobrovolnictví, což znamená, že příští rok by práci s dobrovolníky měla být napříč obcemi NSČU vyhrazena zvýšená pozornost. V úvodu Sdílení světla to vyzdvihla předsedkyně ústředního správního sboru Kristýna Ledererová Kolajová, která zároveň připomněla to nejdůležitější, co tato slavnost pro nás unitáře znamená, a to je základní a jednoduché „být spolu“. Na tuto myšlenku krásně navázala i předsedkyně sboru duchovních Karolina Sofie Pavala, když ve své řeči uvedla: „Možná právě teď přichází okamžik rozsvítit dobré světlo v našich srdcích, protože co nejdůležitějšího nám život daroval, je přítomnost druhé bytosti, dar sounáležitosti, dar pochopení.“

Před působivou společnou meditací vyzvala všechny přítomné k rozsvícení našich vlastních světél, našich vlastních svící. V sále se zhaslo, každý z duchovních si vzal hořící větší svíci jako symbol světla obce či obcí, v nichž vykonává službu, a rozestoupili se s nimi po obvodu sálu. My všichni ostatní jsme si pak postupně zapalovali svoje svíce od duchovních či dalších přítomných členů a stoupali si s nimi k duchovním, až jsme postupně vytvořili a uzavřeli jakýsi symbolický sdílený kruh světla. V něm jsme chvíli spočinuli v tichu a poté zpívali mantru *Dýchám, děkuji*. V závěru meditace jsme naše zapálené svíce umístili ke kalichu a po přestávce následoval další program.

Významné jubileum duchovenské služby dovršil letos duchovní Pražské obce unitářů a Obce širšího společenství Rev. Petr Samojský. Před jeho promluvou, která byla dalším důležitým bodem celého dopoledne, vtipně přirovnala předsedkyně Kristýna Ledererová jeho službu v Unitarii ke vztahu manželskému, v němž tento rok pomyslně slaví stříbrnou svatbu.

Petr mluvil o své cestě k unitářství a službě v NSČU a o tom, jak při myšlence na unitářství si často připomíná slova N. F. Čapka: „Cítím v sobě

Každý z přítomných si mohl svou svíčku zapálit od kohokoli, kdo ji již měl rozsvícenou, a poté si stoupl kamkoli po obvodu sálu, až jsme vytvořili kruh. Padesát osm unitářských účastníků slavnosti plus hosté – to byl počet, který se do společného kruhu světla v Čapkově sále krásně vešel.

žár, jak ve mně doutná, musí to ven a podpalovat.“ Slova, která dodávala jistotu, naději a sílu k další práci a k členení všem možným výzvám nejen N. F. Čapkovi ale dodávají je i Petrovi a možná v budoucnu pomohou i dalším Čapkovým nástupcům vytrvat na zvolené cestě. Slova vroucí a jasná jako pochodeň.

Téma dobrovolnictví pak opětovně připomněla i paní Karolína Silná za Ekumenickou akademii, které se NSČU stane členem. Paní Silná představila směřování a činnost této společ-

nosti, jejímž hlavním cílem je zejména podpora sociální spravedlnosti a šetrného přístupu k životnímu prostředí. Tyto cíle se snaží naplňovat skrze četné projekty, buď vlastní, či řešené ve spolupráci s dalšími českými i světovými organizacemi a institucemi.

Celý program slavnosti doprovázely na promítaných částech průběžné prezentace citáty z jednotlivých kapitol knihy J. A. Komenského *Via lucis*. Jeden z nich byl vybrán i na tištěný program oslavy: „Více světél pojících paprsky

Ocenění celoroční práce obcí, sadu hrnků s unitářským znakem, publikaci sdílení světla a květinu, právě přebírá Jana Rašková, zástupkyně teplické obce.

Tichá aukce, nakonec se v ní sešlo přes sto předmětů a jen jejich malá část zůstala nevydražena. Děkujeme všem, kteří předměty vyrobili, darovali a i si byli ochotní je koupit!

dohromady zvětšuje světlo." (*Jan Amos Komenský, Via lucis, kapitola X.*)

Jako hlavní bod druhé části programu ocenila a vyzdvihla předsedkyně ústředního správního sboru celoroční práci všech obcí a jako výraz poděkování každé z nich věnovala NSČU sadu nových hrnečků s unitářským znakem, které jsou volně inspirovány ručně malovanými hrnečky se stejným dekorem z Čapkovy éry a jejichž poslední kusy jsou v Unitarii opatrovány jako cenná památka na naše počátky. Všichni ocenění jubilanti a rovněž zástupci obcí dostali kromě voňavé růže i malou brožurku *Sdílení světla* vydanou k této příležitosti. Tentokrát obsahovala krátká zamyšlení současných unitářských osobností z jedenácti různých států světa o tom, co toto téma znamená pro unitáře v jejich zemi.

Na závěr, při zhášení kalicha, nám duchovní Jarmila Plotěná připomněla: „„My tento ka-

lich zhasneme, ale přineseme si jeho světlo do svých obcí, domovů, budeme – inspirováni světlem – nésti tuto pochodň dál.“

K rozloučení jsme zazpívali unitářskou píseň *Světlo vejdi*, a poté byly vyhlášeny výsledky tiché aukce, jejíž výtěžek byl krásných 5280 Kč (6300 Kč spolu s prodanými publikacemi *Sdílení světla*) a bude v následujícím roce použit na výrobu nového praporu NSČU.

Je bohužel jen málo příležitostí, kdy se můžeme jako členové NSČU společně potkat, unitáři ze všech obcí a různých koutů naší země, najít si trochu času na přátelské popovídání si, sdílení zážitků, názorů i zkušeností, k připomenutí si hodnot a principů, které nás spojují. Slavnost *Sdílení světla* je jednou z takových příležitostí. Přejme si, aby pokračovala i dál a přinášela nám radost ze setkání a obohacení na našich cestách. Osobně se moc těším na přípravu té v příštím roce.

Závěr roku 2017 v Přístavu Unitaria Liberec

Karolina Sofia Pavala, Jaroslava Smrkovská, Eva Nejedlová

CÍSAŘOVNA MARIE TEREZIE V TVŮRČÍM PŘÍSTAVU LOU

V libereckém tvůrčím přístavu LOU letos zakotvila na krátkou chvíli i Marie Terezie se svým dvorem. Týdenní výtvarný kurz pro děti i dospělé měl tento rok majestát rodu Habsburků. Zatímco loni se tvůrčí arteterapeutická dílna věnovala výročí a době českého krále a římského císaře Karla IV., letos plynule navázala oslavou výročí císařovny Marie Terezie. Pod odborným a vnímavým vedením lektorky Ing. Evy Nejedlové se děti věnovaly základům malby, malování krajiny, portrétů, postav a žánrových obrázků. Malovali jsme pastelkami, akvarelovými a akrylovými barvami. Výchozími inspiračními tématy pro vytvoření výtvarných dílek se stala Marie Terezie a její doba a místa našeho života v 18. století. Vyprávěli jsme si o Marii Terezii, jejím dětství, životě, rodině a dětech. Naše lektorka si pro všechny připravila velké překvapení, druhou část kurzu totiž zaměřila na povídání o mapách vytvořených za vlády Marie Terezie, o soupisech půdy, číslování domů a jmenování ulic. Podkladem pro naše tvoření byly skutečné kopie dobových map, zejména katastrální mapy královského města Prahy z roku 1842. Výtvarně pojatá tvorba katastrálních map měla nosné téma: Mapa srdce a krajina lásky.

Seznámili jsme se i s dobou pozdního baroka ve výtvarném umění a s dvorním sochařem Ignácem Františkem Platzerem a malířem Norbertem Grundem, připomněli jsme si výročí tři sta let od jejich narození z pohledu obyvatel

Dětská výtvarná tvorba inspirovaná tereziánským mapováním českých zemí. Téma: Mapa srdce a krajina lásky. (Všechny fotografie jsou převzaty z webových stránek Liberecké obce unitářů.)

českého království. Celá týdenní tvůrčí dílna měla úžasnou atmosféru a způsob, jakým naše lektorka paní Eva tematicky celý kurz připravila a vedla, byl nesmírně kreativní a inspirativní. Děti i dospělí byli skutečně tvůrčím zápallem pohlčeni a za to bych moc ráda za všechny poděkovala.

Otevřený páteční výtvarný ateliér pro veřejnost k nám přivedl i další malé výtvarníky, a tak se dveře Přístavu doslova otevřely všem pocestným. Děti obdržely královský diplom a celá tvůrčí dílna byla završena vernisáží výstavy, která byla součástí druhého ročníku benefičního večera liberecké obce nazvaného Kubusota v krajině splněných přání.

Karolina Sofia Pavala

KOČÁR DO VÍDNĚ – PO STOPÁCH MARIE TEREZIE

V rámci projektu Kočár do Vídně – po stopách panovnice Marie Terezie uskutečnila naše obec malý výjezd do Rakouska. Naplánovali jsme jej tak, abychom navštívili ještě poslední dny ko-

nání výstavy ke třístému výročí narození císařovny Marie Terezie, která se významně zapsala do dějin celé monarchie i Evropy svými reformními změnami.

Cestovali jsme z Liberce do Prahy a dále až do Vídně autobusy, ve Vídni metrem a tramva-

Kočár do Vídně, liberecká výprava cestou do Schönnbrunnu.

jí, zpáteční cestu jsme absolvovali D1 autobusy, abychom náš zájezd stíhali v rámci víkendu. Ubytovali jsme se v apartmánu v blízkosti Prátru.

Velkolepá gotická katedrála sv. Štěpána byla naší první zastávkou, připomněli jsme si podíl českých Přemyslovců na výstavbě chrámu, zvon Pumerin i zajímavé kazatelny a kaple dómu, vzpomínku jsme věnovali i W. A. Mozartovi. Dále jsme pokračovali ulicí Am Graben k baroknímu morovému sloupu a chrámu sv. Petra, kde se nachází kromě jiné výrazně bohaté výzdoby pozlacená plastika ukazující pohnutou historii českého mučedníka a zpovědníka Jana Nepomuckého.

Ve dnech 25. a 26. 11. probíhaly ve Vídni již vánoční trhy, ulice centra byly vyzdobeny krásnými girlandami, různobarevnými lampiony, všechno se v podvečer rozsvítilo a zdůraznilo krásu a luxus města na Dunaji. Naše prohlídka pokračovala přes císařské sídlo Hofburg – jezdeckou školu, apartmány císařovny Sisi, císařskou klenotnici a Náměstí Hrdinů s jezdeckými sochami velkovévody Karla Habsburského a Evžena Savojského. Dále jsme došli k pomníku císařovny Marie Terezie obklopené rádci a vojevůdci, kteří ji pomáhali zvládnout obtíže jak po-

litické, tak válečné. Tam jsme si připomněli složitou situaci této první panovnice na evropském trůnu a reformy, jimiž modernizovala rakousko-uherskou monarchii. Náměstí ovládly vánoční stánky a davy lidí, které zde večer korzovaly a užívaly si adventní pohodu. Náš zájem o muzea komplikoval čas, proto jsme šli směrem k muzejní čtvrti – rušnou ulicí Maria Hilferstrasse na Ring, k osvětlenému parlamentu a k výstavné radnici. Hledali jsme podobnosti s libereckou radnicí. U Burgteatru jsme prošli parkem Hofburgu, po prohlídce areálu obrazárny Albertina jsme ochutnali vídeňskou kávu melanz ve skleníkové kavárně Palmenhaus. Unaveni jsme rádi spočinuli pod palmami a rostlinami, které tam vytváří mimořádné prostředí plné zeleně. Vídeň žije skutečně společenským životem. My jsme byli po ranním vstávání a cestování docela unavení a vraceli jsme se do našeho dočasného vídeňského domova.

Ranní nástup jsme obohatili prohlídkou nábreží Dunaje u Reichsbrücke a chrámu sv. Františka z Asisi. Zajímavým momentem pro nás byla veřejná pěstírna marihuany za výlohami v přízemí jednoho domu. Poté jsme jeli metrem do Schönnbrunn, letního sídla císařovny Marie Terezie. Dnes tento rozsáhlý zámek a za-

hrady slouží jako muzeum. Absolvovali jsme velký okruh a nechali se unést nádherou sálů a historického vybavení z období monarchie. Byli jsme velmi nadšeni krásou i dokonalou údržbou všech památek včetně zahrad a Glorietu v parku. Naše myšlenky se často vracely k císařovně, která vládla v letech 1740 až 1780 a přitom byla matkou šestnácti dětí, později tzv. tchýní Evropy, když její děti dynastickými sňatky přicházely do panovnických rodů po

celém kontinentu. Odpoledne jsme věnovali Uměleckohistorickému muzeu, kde se zrovna konala výstava Petra Pavla Rubense. Naše nadšení bylo velké, byli jsme uneseni klasickým uměním, jen čas nebyl naším přítelem. Museli jsme se vydat na autobusový terminál, vrátit se do reality 21. století a rozloučit se s Habsburky i báječnou Vídní. Do Liberce byla cesta daleká, ale ve společnosti přátel z obce příjemná a i díky bohatým zážitkům bylo o čem hovořit.

Jarka Smrkovská

Druhý ročník
benefičního
večera
Liberecké
obce unitářů
nazvaný
Kubusota
v krajině
splněných
přání.

PŘEDVÁNOČNÍ LIBERECKÉ BENEFICE

V loňském roce jsme v naší obci zahájili novou tradici pořádání každoroční předvánoční dobročinné benefice. Jejich cílem má být nejen kulturní zážitek diváků, ale také společenská prospěšnost, a sice podpořit slabé mezi námi. Benefici chceme pomáhat potřebným, a proto je při nich vždy uspořádána finanční sbírka, do které patří i peníze z dobrovolného vstupného. V loňském roce byl výtěžek benefice dárkem matkám s dětmi v tísní z libereckého domova sv. Anny a sv. Moniky a v letošním roce jsme jej věnovali mateřské škole pro tělesně postižené v Liberci. Že se nejednalo o akce s malou odezvou, o tom svědčí i poměrně značná výše vybraných částek.

První ročník kulturního podvečera naší předvánoční benefice se odehrál 2. prosince 2016 v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Pozvání přijali písničkářka Kaya a básník Milan Lukavec, jehož verše recitovaly reverendka Sofia Pavala a členka obce Svatava Zenklová.

Druhý ročník unitářské benefice se konal 8. prosince 2017, opět v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Tentokrát pozvání přijali kytarista a hudebník Ed Kliman a herečka a zpěvačka Veronika Bellová, jejíž autorské verše z knihy poezie nazvané *Kubusota* recitovala reverendka Sofia Pavala.

Veronika zpívá skutečně nádherně a tak vysoko, že se posluchač radostí až zajíkuje. Ani snad neodhadnu, kolik oktáv má v hrdle, ale

Veronika Bellová a Ed Kliman.

kdo Veroniku někdy slyšel, ten se těmto řádkům určitě nediví.

Kytarista Ed Kliman, který nadšeně doprovázel virtuózní zpěv umělkyně, strhl svým charizmatickým projevem všechny a jeho nadšení pro hudbu, bylo tak očividné a *nakažlivé*, že jsme mu fandili asi všichni a toužili jsme, aby hudba a zpěv, které se v tu chvíli staly hudbou a zpěvem našeho života, nepřestávaly plynout. Posluchači byli okouzleni úžasným hudebním spojením křehké Veroniky a silného projevu hudebníka Eda.

Procítěný a umělecky dramatický přednes básní reverendky Sofie završil slavnostní atmosféru večera. Interpretace básní na různá témata je vždy velmi složitá, ale umělecký přednes recitátorky poselství veršů jen umocnil. Z textů básní dýchá touha autorky milovat a být milována bez „vlastnických“ pocitů a s převahou snění o místě, kde se lze schoulit a být v bezpečí.

Nakonec všichni účinkující a autoři obdrželi květiny, poděkování a pochvaly ode všech, kteří se chtěli vyjádřit.

Nezbývá než na závěr konstatovat, že nejen já jsem byla oběma benefičními programy potěšena, neboť přispěly k předvánoční atmosféře hlubokým prožitkem všech zúčastněných. Děkuji za to a velmi se těším na další ročníky. Podrobnosti a fotografie naleznete na našem libereckém facebookovém profilu Unitaria Liberec: www.facebook.com/unitarialiberec/.

Eva Nejedlová

Členky liberecké obce se svou reverendkou na předvánoční benefici.

Protiklady

Milena Hosenseidlová

Dobrý den, milé děti,

Bylo jednou jedno velké město, ve kterém bydlelo mnoho a mnoho lidí. Pracovali od rána až do noci a jejich práce nebyla téměř nikdy hotová. A bylo tam i hodně aut, pro každého člověka alespoň jedno, aby se všichni mohli dostat přes celé to velké město na jeho druhý konec a ještě dál. Všechny cesty, které město křížovaly křížem krážem, byly kvůli autům začerněné od sazí, a to i tehdy, když napadl sníh. Sníh byl vždycky bílý jen chvilíčku, potom začal černat a špinavět. Lidé v tom městě nakupovali velké

množství různých, někdy i nepotřebných věcí ve velikánských obchodních domech, v nichž bylo několik pater, kam jezdily eskalátory. V takovém městě plném lidí mohl být člověk vlastně velice snadno sám, protože většinu těch, kteří se kolem něj stále pohybovali, neznal.

Jirka, který v tom městě bydlel, o tom hodně přemýšlel, a jednou si řekl, že takto už dál žít nechce. Rozhodl se pro radikální změnu a přestěhoval se do jedné z mnoha malých vesniček, kde žije jen málo lidí. Ti

„Bylo jednou jedno velké město, ve kterém bydlelo mnoho a mnoho lidí. Pracovali od rána až do noci a jejich práce nebyla téměř nikdy hotová. A bylo tam i hodně aut, pro každého člověka alespoň jedno, aby se mohli dostat přes celé to velké město na jeho druhý konec a ještě dál.“ (Obr. © Freehand2 | Imagio.cz | Dreamstime.com.)

pracovali od brzkého rána, takže odpoledne už byli většinou s prací hotovi, a protože jich ve vsi bydlelo jen málo, hodně se chodili navštěvovat. Z jednoho konce vesnice na druhý to byla jen chvíle chůze, výjimečně některé babičky a dědové jezdili na kolech. Když v zimě napadl čerstvý sníh, každý si ho před svým domkem umetl, děti postavily sněhuláky a dováděly na té bílé jiskřivé peřině. Nakupovat chodili všichni do stejného malého krámu se smíšeným zbožím, ale když potřebovali něco zvláštního, chvíli trvalo, než dané zboží v krámku objednali, a tak si často vzájemně pomáhali obstarat to či ono.

To jsou protiklady. Aby člověk poznal, co je velké, musí také vedle toho poznat, co je malé. Protiklady se prý přitahují. Možná i proto, že kdyby se vyrovnaly, mohlo by vzniknout něco tak akorát, něco ani ne malého a ani ne velkého, to bývá nesitelné pro všechny.

Zanedlouho Jirka zjistil, že mu ves připadá čím dál tím menší. Tváře lidí kolem byly stále stejné a po opakovaném nakupování v onom jediném malém krámku už toužil vyrazit do nějakého velkého obchodu. Sbalil si věci a odjel do velkoměsta. Tam bylo vše zajímavější – prosvětlené výlohy obchodů, cinkání tramvají a všude čilý ruch svědčící o tom, že okolo je spousta dobrých lidí. Záplava světla a pohybu, a to i v noci.

Jirka se rozhlížel kolem sebe, zašel si do kina a do restaurace na večeři a zatoužil po své postýlce v klidném domečku uprostřed vesnice. Poznal už, co znamená malé a velké, co klidné a rušné, bílé a černé. „Jak si mám vybrat mezi těmi protiklady?“ Ptal se sám sebe. Usoudil, že všeho moc škodí a že je třeba hledat cestu smírnou, prostřední... Nakonec ji našel.

Přeji vám, až dostanete třeba nové tričko, ať vám není ani malé, ani velké, ať je vám zkrátka akorát. Mnoho štěstí a zdraví v novém roce!

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 6x ročně.

Redakční rada:

Susan Goldberg, Petr Jirgl, ThDr. Karolina Sofia Pavala, PhDr. Kristýna Ledererová Kolajová,
PhDr. Radovan Lovčí, MgA. Miloš Mášik, Ing. Pavel Sedlák

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová

Garant hlavního tématu čísla:

Rev. Vlastimil Krejčí

Grafická úprava a sazba:

Pavel Bosák

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2339-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Svoboda © Annatush2014 | Imagio.cz | Dreamstime.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Slavnost Sdílení světla 2017 © Ondřej Svatoš.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Protiklady © Cmandich | Imagio.cz | Dreamstime.com.

Slavnost Sdílení světla, 2. prosince 2017

Promluva duchovního Petra Samojšského, který oslavil 25 let služby. (Autorem fotografií je Ondřej Svatoš.)

Tvoření kruhu světla pro společnou meditaci.

Karolína Silná, ředitelka Ekumenické akademie, vede kalichu a svíček ze společné meditace.

